

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Ústav ekonomie

Michal Cinkl

Konvergenční kritéria v Maastrichtské smlouvě a jejich plnění
v České republice

The Convergence Criteria in the Treaty of Maastricht and their
Implementation in the Czech Republic

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Jolana Kvičalová

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci 29. června 2012

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval Ing. Kvíčalové za odborné rady a pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD	6
1 HISTORIE MĚNOVÉ INTEGRACE V EVROPĚ	8
1.1 SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII	9
1.2 EVROPSKÝ MĚNOVÝ INSTITUT (EMI)	13
1.3 VÝHODY A NEVÝHODY MĚNOVÉ UNIE	15
1.4 MECHANISMUS SMĚNNÝCH KURZŮ (ERM)	16
2 PROBLEMATIKA OPTIMÁLNÍHO NAČASOVÁNÍ VSTUPU ČR DO EVROPSKÉ MĚNOVÉ UNIE	19
2.1 HARMONOGRAM ZAVEDENÍ EURA V ČESKÉ REPUBLICE	19
3 KONVERGENČNÍ KRITÉRIA	22
3.1 VHODNOST A NÁROČNOST KRITÉRIÍ	24
3.2 DOSAŽENÍ VYSOKÉHO STUPNĚ CENOVÉ STABILITY	25
3.3 UDRŽITELNOST VLÁDNÍ FISKÁLNÍ POZICE	27
3.3.1 <i>Zákaz monetárního financování</i>	29
3.3.2 <i>Procedura při nadměrném schodku</i>	29
3.4 DODRŽOVÁNÍ NORMÁLNÍHO FLUKTUAČNÍHO ROZPĚTÍ	31
3.5 TRVALOST KONVERGENCE ODRAŽENÁ V ÚROKOVÝCH SAZBÁCH	32
3.6 NEZÁVISLÉ POSTAVENÍ CENTRÁLNÍ BANKY	33
4 DŮVODY EXISTENCE KONVERGENČNÍCH KRITÉRIÍ	37
5 PLNĚNÍ MAASTRICHTSKÝCH KRITÉRIÍ V ČESKÉ REPUBLICE	40
5.1 DOSAŽENÍ VYSOKÉHO STUPNĚ CENOVÉ STABILITY	41
5.2 UDRŽITELNOST VLÁDNÍ FISKÁLNÍ POZICE	43
5.3 DODRŽOVÁNÍ NORMÁLNÍHO FLUKTUAČNÍHO ROZPĚTÍ	46
5.4 TRVALOST KONVERGENCE ODRAŽENÍ V ÚROKOVÝCH SAZBÁCH	47
5.5 STAV HOSPODÁŘSKÉ KONVERGENCE	49
5.5.1 <i>Česká republika</i>	49
5.5.2 <i>Maďarsko</i>	50
ZÁVĚR	51
ANOTACE	52
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	53
SEZNAM ZKRATEK	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	57
SEZNAM TABULEK	58

SEZNAM GRAFŮ 59

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat maastrichtskými konvergenčními kritérii, které stanovila smlouva o Evropské unii známá rovněž jako Maastrichtská smlouva.

Česká republika se při přistoupení k Evropské unii zavázala přijmout jednotnou evropskou měnu – euro, a tudíž oficiálně deklarovala tato kritéria splnit.

Dané téma jsem si zvolil s ohledem na aktuálnost, kdy se v odborných ekonomických i laických kruzích řeší stále otázka, zdali bude, či nebude výhodné euro přijmout a také problematika vytyčení nejvhodnějšího stavu ekonomiky pro zavedení jednotné měny. Ve své práci se nebudu zabývat otázkou, zda vůbec euro přijmout nebo nepřijmout a to z toho důvodu, že jsme zavázáni jej nakonec přijmout díky podpisu Přístupové smlouvy.

V následující kapitole po úvodu je předložena historická analýza vývoje hospodářské a měnové unie v rámci Evropského společenství později Evropské unie. V další kapitole se věnuji problematice zavedení eura v České republice. Třetí a čtvrtá kapitola se zabývá jednotlivými kritérii. Studuji zde jejich obtížnost plnění a celkově jejich nastavení. V páté kapitole vyhodnocuji plnění konvergenčních kritérií v České republice a Maďarsku a provádím jejich komparaci. Závěrečná kapitola přináší hlavní zjištění práce a odpovídá na níže stanovený výzkumný cíl.

Výzkumným cílem práce je vyhodnocení plnění konvergenčních kritérií v České republice a následně porovnání výsledků plnění v České republice se stavem v Maďarsku v referenčním období rok 2011 do března 2012.

Práce předpokládá zjištění, že česká ekonomika bude v rámci analýzy konvergenčních kritérií v porovnání s Maďarskem vycházet lépe připravená přijmout euro.

Práce čerpá z primární literatury (oficiální dokumenty evropských institucí) a sekundární literatury (odborné články, monografie, atd.).

Práce využívá historickou analýzu stěžejních materiálů vývoje hospodářské a měnové unie, dále jen HMU, v rámci Evropského společenství později Evropské unie, kde poukazují na důležitá místa celého procesu HMU. Dále je důraz kladen na zevrubný popis modelování konvergenčních kritérií.

Ve své studii nadále vycházím ze synchronní komparativní metody, pomocí níž reflektuji shody a rozdílnosti v případě plnění konvergenčních kritérií na straně České republiky a Maďarska.

Pro verifikaci předkládaných závěrů používám statistické údaje významných mezinárodních organizací, jakými jsou Eurostat a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, dále jen OECD.

1 Historie měnové integrace v Evropě

Vývoj měnové politiky v rámci Evropského společenství / Evropské unie, dále ES/EU, je ukázkovým příkladem toho, jak se může oblast, která stála v prvopočátku na okraji zájmu zakládajících států, postupně integrovat, až se stane jednou ze společných politik Společenství. ES/EU to trvalo čtyřicet let.

Zároveň jde však o jedinou oblast, která prošla tak dramatickým vývojem. Všechny ostatní oblasti výlučné kompetence EU (zemědělská politika, obchodní politika atd.) byly plně komunitarizovány hned v počátcích evropské integrace a další oblasti se nacházejí v různých fázích koordinace.

Přestože je integrace v měnové oblasti ukončena, celý projekt Hospodářské a měnové unie, dále HMU, EU, jak vyplývá už z jeho názvu, je úzce vázán na hospodářskou politiku.

Tato oblast je však na úrovni EU stále součástí mezivládní spolupráce, a proto se průběžně objevují třecí momenty mezi nadnárodně spravovanou měnovou politikou a pouze koordinovanou politikou hospodářskou.

V důsledku toho je sice možné hovořit o tom, že je měnová politika ukončeným procesem, ale nástroje jednotlivých členských států v hospodářské oblasti a mezivládní rozhodování při jejich uplatňování (Rada EU) mohou její výkon ovlivňovat. Tyto hospodářské nástroje jsou přitom pro stabilitu společné měny velmi důležité, a tak mají členské státy EU zprostředkovaně možnost uplatňovat na měnovou politiku stále svůj vliv.

Důvody a motivy uplatňování tohoto vlivu, spojené s problémy při vytváření jednotné měny, lze nalézt v jednotlivých etapách vývoje evropské měnové integrace.

Národní zájmy jednotlivých členských států, rozšiřování jejich počtu v dalších letech, odlišná tradice v uplatňování měnové politiky, politické krize v rámci Společenství i v jednotlivých státech, postup integrace v jiných sektorech, mezinárodní hospodářská situace atd. – to všechno jsou faktory, které formování měnové politiky a vytváření HMU ovlivňovaly.

O evropské integraci jako celku se dá hovořit o obdobích, která byla příznivá, a obdobích, kdy byly podmínky a šance pro její další rozvoj více než špatné. To samé se dá říci o vývoji měnové politiky a vytváření HMU:

Dle Laciny lze Evropskou měnovou integraci rozdělit na čtyři základní etapy:

- Období mezivládní spolupráce (1958-1970), kdy docházelo pouze ke koordinaci měnových politik v rámci fungování Breton-woodského měnového systému.
- Období užší kooperace (1971-1990), kdy došlo k novým integračním aktivitám – návrhu prvního plánu na vytvoření společné měny a vytvoření Evropského měnového systému.
- Období přípravy na zavedení jednotné evropské měny (1990-1998), charakteristické definováním základní koncepce celého projektu HMU a následně jeho postupnou, ale rychlou realizací.
- Období vzniku HMU a dovršení měnové integrace (1999 – dosud), kdy byla zavedena jednotná měna nejprve bezhotovostní, následně jako platidlo a veškeré kompetence ohledně měnové politiky členských států HMU převzala Evropská centrální banka.¹

1.1 Smlouva o Evropské unii

Na konci roku 1991 byla členskými zeměmi ES na mezivládní konferenci v nizozemském Maastrichtu odsouhlasena Smlouva o Evropské unii (podepsána 7. února 1992), která blíže určuje další postup členských zemí ES k hospodářské a měnové unii. Tato smlouva je obsáhlý dvoust stránkový dokument zahrnující vlastní Smlouvu o Evropské unii a na ni navazujících sedmáct protokolů a třicet tři deklarácí.²

Samotná smlouva o Evropské unii obsahuje ustanovení, kterými se podstatně mění a doplňují Římské smlouvy z roku 1957 o založení EHS, a navrhuje zcela nová opatření, týkající se společné zahraniční a vnitřní bezpečnostní politiky, spolupráce v oblasti soudnictví a vnitřních věcí a společného evropského občanství.

Protokoly obsahují především věci, které nejsou obsaženy ve Smlouvě, ale účastnické státy považovaly za nutné jim věnovat samostatnou pozornost a zvláště je upravit. Jde např. o statuty nově vytvořených institucí, o výjimky pro některé členské země a také o bližší specifikaci vybraných článků smlouvy.

Deklarace pak upřesňují a vysvětlují ty články Smlouvy o Evropské unii, které by mohly vést k nejednotnému výkladu nebo nejasnostem a stát se tak potencionálním zdrojem možných nedorozumění a sporů. Dále určují úkoly pro orgány EU, informují

¹ Srov. LACINA, Lubor. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Str.191-192.

² Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

o záměrech členských zemí ve vybraných oblastech a upravují vztahy mezi budoucí Evropskou unií a ostatními zeměmi a mezinárodními institucemi.

Důležitým bodem při formování a dalším rozšiřování eurozóny jsou konvergenční kritéria a jejich plnění jednotlivými členskými státy. To proto, že tyto podmínky a jejich plnění předznamenaly, jak velká měnová unie vznikne a kdo bude jejím členem.

Nepostradatelným prostředkem pro posouzení plnění vstupních podmínek je rozhodovací mechanismus vstupu do HMU, jehož faktické využití podává odpověď na otázku relevance kritérií, spojenou s konkrétními politickými motivacemi a strategiemi.

Jejím základem se stala třípilířová struktura EU, přičemž HMU se stala součástí prvního, nadnárodního pilíře³, a zároveň jedním z hlavních cílů nově vytvořené Evropské unie.

Fiala uvádí, že projekt HMU (čl. 102a-109m Smlouvy o ES + příložené protokoly) smlouva rozčlenila na kapitoly o hospodářské politice a měnové politice. Celá koncepce vycházela fakticky z Delorovy zprávy založené na třech etapách. V její návaznosti zahrnovala zásady pro koordinovanou hospodářskou politiku, institucionální strukturu, podmínky členství a rozhodovací postup a předpoklady a termíny pro start druhé (od 1. ledna 1994) a třetí etapy (první etapa v této době již běžela).⁴

Podle smlouvy zahrnuje HMU neodvolatelné stanovení měnových kurzů vedoucí k zavedení jednotné měny – ECU. Dále vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, pro kterou je prvořadým cílem udržet cenovou stabilitu, a aniž by byl dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku ve Společenství v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.⁵

Rozhodnutím zavést společnou měnu, nově vzniklá Evropská unie zároveň zakotvila, že se měnová politika stane jednou z dalších společných politik.

Smlouva definovala, že se začátkem třetí etapy budou neodvolatelně zafixovány měnové kurzy národních měn. A po technicky nutném přechodném období je nahradí jednotná měna.

³ Ostatní dva pilíře byly mezivládní – Společná zahraniční a bezpečnostní politika a spolupráce v oblasti justice a vnitra.

⁴ Srov. FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. Str. 566-567.

⁵ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

Smlouva rovněž obsahovala pojistku pro automatické spuštění HMU. Jestliže by nebylo rozhodnuto o zahájení třetí etapy do konce roku 1997, začala třetí fáze bez ohledu na počet zúčastněných zemí od 1. ledna 1999.

O zahájení třetí etapy a jednotlivých účastnících měla rozhodovat na základě tzv. konvergenčních kritérií. Konečné rozhodnutí připadalo na Radu EU ve složení hlav států a šéfů vlád. Hlasování bylo provedeno kvalifikovanou většinou.

Je třeba zdůraznit, že Velká Británie a Dánsko (to až v důsledku neúspěšného referenda) si vyjednaly tzv. opt-out klauzuli (výjimku ze smlouvy), která jim dovoluje nepřipojit se ke třetí etapě HMU.⁶

Od začátku třetí etapy začíná fungovat Evropská centrální banka, která byla odpovědná za měnovou politiku, a Evropský systém centrálních bank, jehož byla součástí.

Zatímco měnová politika tedy přešla do kompetence Společenství, zůstaly ostatní úseky hospodářské politiky ještě značně autonomní a pod suverenitou národních států. V dnešní době se právě toto rozhodnutí ukazuje jako velmi neopatrné.

Je na místě otázka, zda by HMU v menší či větší míře neměla mít společnou fiskální politiku. Předěšlo by se problémům některých států, konkrétně Řecko, Španělsko nebo Itálii.

Pro přechodné období druhé etapy byl zřízen Evropský měnový institut, dále EMI⁷, předchůdce Evropské centrální banky, který vykonával příslušné přípravné práce. S jeho vznikem vznikl Výbor guvernérů centrálních bank a Evropský fond pro měnovou spolupráci.⁸

Hlavním nástrojem hospodářské části HMU je přijímání hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství.

Primární roli zde dostala Rada, která spolupracuje s Komisí a předkládá závěry Evropské radě. Na základě postoje Evropské rady jsou v Radě přijímány kvalifikovanou většinou doporučení, o kterých je informován Evropský parlament. V rámci koordinace hospodářské politiky se sledují makroekonomické ukazatele (především deficity

⁶ Srov. FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. Str. 132.

⁷ EMI je možné charakterizovat jako instituci s velkým množstvím úkolů, ale minimálními kompetencemi. Neměl žádná exekutivní oprávnění, nemohl tedy zasahovat do měnové politiky jednotlivých členských států EU. Nesměl také udělovat instrukce národním centrálním bankám. EMI mohl plnit pouze úkoly a funkce svěřené mu Smlouvou o ES a Statutem EMI.

SMITS, René. The European Central Bank: institutional aspects. Str.47.

⁸ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Str. 573–574.

veřejných financí) a je prováděno jejich hodnocení, které slouží k prevenci před ohrožením HMU nezodpovědným chováním některého státu.

Soudě podle nynějšího stavu HMU je sledování a hodnocení stavu velmi nedostatečné. Účinnost těchto kontrolních mechanismů je možné sledovat v současné době při problémech hospodářské a měnové unie v zemích jako je Řecko, Španělsko nebo Itálie.

Smlouva o EU vstoupila v platnost po komplikovaném ratifikačním procesu 1. listopadu 1993.

Další revize primárního práva ES, Amsterdamská smlouva (1997), žádné změny související přímo s projektem HMU nepřinesla. Byla ovšem doplněna o novou oblast společného zájmu, kterou se stala zaměstnanost (hlava VIII Smlouvy o ES, ve znění z Amsterdamu).

K menším změnám došlo v následující revizi, Smlouvě z Nice (2001). Týkaly se přechodu hlasování v radě z jednomyslného na rozhodování kvalifikovanou většinou v oblastech poskytování asistence a finanční pomoci členskému státu Společenství, pokud se ocitne ve vážných hospodářských potížích (čl. 100), postoje EU k otázkám HMU na mezinárodní úrovni (čl. 111 odst. 4) a přijetí opatření nezbytných pro rychlé zavádění jednotné měny ve členských státech (čl. 123 odst. 4).⁹

Smlouva o Evropské unii je rozčleněna do úvodu, který je vlastně obecným zdůvodněním přechodu ES k hospodářské a měnové unii, a dále sedmi hlav.

Největší pozornost ve smlouvě je věnována ekonomické oblasti. Smlouva vlastně navazuje na Delorovu¹⁰ zprávu o přechodu ES k hospodářské a měnové unii a blíže specifikuje, z obsahového i časového hlediska, jednotlivé etapy.¹¹ Zároveň bylo odsouhlaseno, že první etapa bude probíhat podle původně dohodnutého harmonogramu, to znamená, že bude dokončena do konce roku 1993.

⁹ Treaty of Nice[online].[cit. 2012-06-26]. Dostupné z: <http://www.docstoc.com/docs/9424708/TREATY-OF-NICE---Online>

¹⁰Delorova zpráva přednesená tehdejšími předsedou Evropské komise Jacquesem Delorse. Zpráva vyzývala Společenství k úplné liberalizaci kapitálových transakcí a plné integraci finančních trhů i k úplné a neodvratné konvertibilitě měn.

¹¹ Jednání o dalším postupu k měnové unii a o její budoucí podobě nebyla jednoduchá. S výhradami vystoupila především Velká Británie, která se odmítla ztotožnit s myšlenkou jednotné měny a jednotné měnové politiky.

1.2 Evropský měnový institut (EMI)

Do druhé etapy vstoupily členské země, jak již bylo uvedeno 1. ledna 1994. Ke stejnému datu zahájil činnost Evropský měnový institut (European Monetary Institute – EMI), který nahradil dřívější Evropský fond měnové spolupráce, který byl rozpuštěn k 31. prosinci 1993. Svoji činností měl Evropský měnový institut přispívat k rozvoji spolupráce mezi centrálními bankami členských států a posilovat tak koordinaci měnových politik jednotlivých zemí s cílem zajistit měnovou stabilitu.¹²

Za sídlo této instituce byl vybrán Frankfurt nad Mohanem.¹³ Německo bylo tehdy zvoleno díky politice tehdejší centrální banky, která byla vzorem pro celou Evropu.

Evropský měnový institut byl orgánem, který byl jakýmsi předchůdcem Evropské centrální banky, která ho také ve třetí etapě vytváření měnové unie nahradila.

Dle Maastrichtské dohody měl Evropský měnový institut plnit různé úkoly. Jejich realizace byla nutným předpokladem pro přechod ke třetí etapě vytváření hospodářské a měnové unie.

Dle Markové šlo o tyto základní úkoly:

- Připravit podmínky pro zavedení jednotné měnové politiky, a to tak, aby mohla být účinně realizována hned od prvního dne vstupu do třetí fáze hospodářské a měnové unie. To předpokládalo harmonizaci pojmů a měnových statistik, vymezení nástrojů budoucí měnové politiky a zlepšení účinnosti mezinárodních platebních systémů.
- Příprava výroby a distribuce nových bankovek a mincí a stanovení pravidel fungování budoucího Evropského systému centrálních bank. V této souvislosti měl EMI podávat jednou ročně zprávu Radě ministrů o postupu prací souvisejících s vytvořením Evropského systému centrálních bank.
- Zesílit koordinaci měnových politik centrálních bank členských zemí s cílem posílit cenovou stabilitu. V průběhu druhé etapy byla měnová politika nadále v pravomoci národních centrálních bank. Případné změny v zaměření měnové politiky byly centrální banky povinné konzultovat s EMI.

¹² EUROPEAN MONETARY INSTITUTE (EMI) [online].[cit 2012-05-26]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=3057>

¹³ Předmětem složitých jednání bylo sídlo této instituce a její prezident. Bylo zřejmé, že sídlo EMI bude i sídlem budoucí Evropské centrální banky, a tomu odpovídal i velký zájem ze strany jednotlivých zemí o umístění banky na jejich území.

- Dohlížet na Evropský měnový systém a vývoj ECU s cílem připravit přechod od systému měnových kurzů s rozšířeným oscilačním pásmem na systém s pevnými paritami, jako předpoklad zavedení jednotné měnové politiky a jednotné měny.
- Vykonávat poradenskou a konzultativní činnost pro centrální banky členských zemí. EMI měl pravomoc formulovat a eventuálně zveřejňovat stanoviska a doporučení týkající se nejen měnových politik, ale i ostatních politik členských zemí, které by mohly působit jak na vnitřní, tak na vnější měnovou situaci Evropské unie mohly by ovlivnit přechod k jednotné měnové politice.
- Za pevně stanovených podmínek spravovat část devizových rezerv centrálních bank členských zemí EU pokud o to požádají.¹⁴

Evropský měnový institut měl rovněž dohlížet nad tím, jak členské státy dodržují závazky vyplývající ze Smlouvy o Evropské unii. Byly to závazky týkající se nezávislosti centrálních bank. Měl poskytovat pomoc při změnách příslušné legislativy. Ta měla být upravována tak, aby hlavním cílem každé centrální banky byla cenová stabilita. V některých zemích nebyly tyto zásahy do legislativy nutné, v jiných zemích pak šlo pouze dílčí úpravy. U některých států bylo nutné provést zásadnější změny, které by zvýšily nezávislost centrální banky.

Evropský měnový institut kromě toho spolupracoval s ostatními institucemi Evropské unie na přípravě třetí etapy vytváření měnové unie zejména tím, že sledoval jak jednotlivé členské státy plní konvergenční kritéria.

Baldwin uvádí, že na EMI byly převedeny funkce, které v období 1973-1993 plnil Evropský fond měnové spolupráce. Šlo zejména o emisi ECU, řízení krátkodobých finančních facilit mezi centrálními bankami (mechanismus velmi krátkodobé a krátkodobé finanční pomoci), koordinace vlastních výpůjček a půjček realizovaných v rámci mechanismu střednědobé finanční pomoci.¹⁵

Datum zahájení třetí etapy vytváření hospodářské a měnové unie nebylo maastrichtskou dohodou stanoveno exaktně, ale podle ní měla být unie vytvořena k 1. lednu 1997 nejpozději k 1. lednu 1999. Vstup do třetí etapy byl podmíněn splněním kritérií ekonomického sblížení dohodnutých v Maastrichtu (maastrichtská kritéria).

¹⁴ Srov. MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce*. Str.183-186.

¹⁵ Srov. BALDWIN , Richard; WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace*. Str. 397.

Plnění těchto kritérií bylo průběžně sledováno Komisí ES a Evropským měnovým institutem. Tyto instituce pak měly za úkol informovat Radu ministrů o tom, které země požadované kritéria splňují a jsou způsobilé vstoupit do závěrečné etapy.

Zavedení eura jako jediného platebního prostředku na území členských zemí měnové unie byl dovršen integrační proces západoevropských zemí, jehož cílem bylo vytvoření jednotného vnitřního trhu, jednotné měny a jednotné měnové politiky a koordinace hospodářských politik. V oblasti hospodářských politik se však nepodařilo dosáhnout zamýšleného stupně koordinace, a proto také původní záměr vytvořit hospodářskou a měnovou unii byl zredukován pouze na unii měnovou.

1.3 Výhody a nevýhody měnové unie

Bylo by na místě uvést i jakési výhody a nevýhody měnové unie. Podle Šreina jsou to tyto. Očekává se, že měnová unie přinese následující výhody:

- zlepšení postavení EU na mezinárodních finančních i komoditních trzích;
- větší měnová stabilita na mezinárodních finančních trzích;
- vytvoření vhodnějších předpokladů pro dobudování jednotného vnitřního trhu;
- zvýšená konkurence v rámci eurozóny bude nutit podniky kalkulovat ceny s nižším ziskem;
- možnost přímého srovnání při rozhodování o kapitálových investicích;
- transparentní ceny a možnost „zbožové arbitráže“ v rámci eurozóny;
- snížení míry inflace;
- tlak na pokles úrokových sazeb;
- úspora přímých transakčních nákladů souvisejících s konverzí národních měn a zrychlením bankovních převodů;
- úspora nepřímých transakčních nákladů souvisejících se zjednodušením účetnictví v podnicích, se zmenšením držby valut v různých měnách na pokladnách bank i firem a s rychlejším vyřizováním bankovních převodů mezi jednotlivými zeměmi;
- snížení kurzového rizika a tím i nákladů na zajištění proti pohybu měnových kurzů a snížení nákladů na devizovou regulaci;

- snížení průměrné míry nezaměstnanosti v důsledku větší mobility pracovních sil mezi jednotlivými zeměmi eurozóny;
- snížení objemu devizových rezerv.

Na druhé straně je vstup do měnové unie spojen i s určitými nevýhodami. Jsou to především:

- ztráta národní měnové suverenity;
- ztráta měnového kurzu jako nástroj hospodářské politiky;
- ztráta autonomie v oblasti fiskální politiky;
- velké finanční náklady spojené se zaváděním jednotné měny.¹⁶

Vzhledem k příliš krátké době fungování měnové unie je obtížné soudit, zda převáží výhody nad nevýhodami nebo naopak.

Teprve čas, reálný ekonomický vývoj v jednotlivých zemích a především jak se EU vypořádá s nynějšími problémy eurozóny se zadluženými členy ukáže, zda cesta, na kterou se západoevropské země vydaly byla správná.

1.4 Mechanismus směnných kurzů (ERM)

Tento nástroj je nejvýraznějším výsledkem smluvních vazeb (politika měnových kurzů jako věc společného zájmu) mezi státy eurozóny a neparticipujícími členy.

ERM II byl vytvořen jako prevence rizik nestability jednotného trhu a společné měny i jako nástroj pro posílení konvergence mezi státy uvnitř a vně eurozóny.

Jeho prostřednictvím jsou měny nezúčastněných států od počátku třetí etapy spojeny s eurem, pokud se do něj zapojily. Ideově navazuje na předchozí mechanismus v rámci EMS, vytvářel se ale za podmínek reálně vznikající HMU. „*Účast v ERM II je sice dobrovolná, ale v zájmu zachování práva na vstup do HMU nevyhnutelná. Je založen na dohodách mezi ECB a národními centrálními bankami nezúčastněných států.*“¹⁷

Podle Plchové jsou základní prvky tohoto mechanismu jsou následující:

- euro zabezpečuje úlohu měnové kotvy, kurzy a flukтуаční pásma jednotlivých měn k euru budou fixovány bilaterálně;

¹⁶ Srov. ŠREIN, Zdeněk. Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie. Str. 281-283.

¹⁷ PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmir HELÍSEK. Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika. Str. 60.

- centrální paritu hodnoty zúčastněné měny – hodnotu vůči euru – určuje dohoda mezi ECB a příslušnou centrální bankou;
- směnné kurzy by měly být schopny fluktuovat v pásmu $\pm 15\%$ od stanoveného centrálního kurzu, které je méně zranitelné vůči spekulativním útokům; při dostatečném konvergenčním pokroku mohou být odsouhlasena užší flukтуаční pásma;
- intervence na měnových trzích nesmí ohrozit měnovou stabilitu, hlavní zátěž případných intervencí nesou centrální banky na měnové unii neparticipujících zemí;
- nezbytně nutná je podmínka minimálně dvouletého členství, pokud chce účastník vstoupit do měnové unie.¹⁸

Důležitým prvkem mechanismu jsou automatické a neomezené intervence, které provádějí ECB a příslušná národní centrální banka na hranicích flukтуаčního pásma. Pro financování těchto intervencí využívají ECB a centrální banky zemí mimo HMU velmi krátkodobé úvěry. Nicméně ECB a zúčastněná centrální banka mohou další intervence zastavit, pokud by to mělo ohrozit základní cíl cenové stability, který je pro členy eurozóny primární.

ERM II umožňuje provádět i tzv. intramarginální operace, které intervenují ve prospěch směnného kurzu dříve, než dosáhne povolených hranic. Na fungování ERM II dohlíží Generální rada ECB, která provádí jeho pravidelné hodnocení (Dohoda mezi Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami).

Sychra uvádí, že narozdíl od původního ERM je ERM II asymetrickým systémem, založeným na centrální pozici eura. Bilaterální centrální kurz a horní a spodní intervenční kurzy se odvíjejí ve vztahu k euru jako výchozí měně. Důsledkem této asymetrické podoby je situace, kdy členové ERM II musí vzájemně přizpůsobovat svoji finanční a měnovou politiku. Stabilita eurozóny může mít na ostatní země pozitivní efekt, stejně jako měla dříve německá marka na ostatní měny. Tato koncepce souvisí s tím, že měnovou unii nakonec vytvořilo reprezentativní jádro členských zemí, a tudíž nebylo důležité přikládat kurzovým vazbám mezi jádrem a ostatními členskými zeměmi zásadní význam. Poměrně široce nastavené pásmo souvisí s tím, že některé země

¹⁸ Srov. PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmir HELÍSEK. Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika. Str. 149-150.

neměly zájem vtahovat ECB do svazujících intervencí a že se počítalo s tím, že budoucími členy ERM II se budou stávat především tranzitní ekonomiky střední a východní Evropy, kterým by nemusela přísně nastavená intervenční pásma vyhovovat.¹⁹

Jedinou výjimku, která má užší flukтуаční pásmo, je Dánsko s rozmezím $\pm 2,25$ %. Tato země se z politických důvodů ze zakládajícího jádra vyčlenila a chtěla zachovat co nejužší vazbu na euro a vlastní kurzovou stabilitu. Ostatní zúčastněné země mají standardní pásmo ± 15 %. V praxi jsou nicméně měny všech zúčastněných států navázány na euro mnohem pevněji. Od centrální parity, respektive od hodnot kurzu měny v celé šíři pásma, se následně také odvíjí stanovené konečného konverzního kurzu vůči euru.

Samotná účast v ERM II představuje signál konkrétní země o jejím záměru vstoupit do HMU. Protože minimálně dvouletá účast je nezbytným předpokladem splnění jedné ze vstupních podmínek, stát tím dává nepřímo najevo brzký zájem o zavedení společné měny.

V rámci kategorizace států, které stojí mimo eurozónu, tak můžeme vzhledem ke členství v ERM II rozlišovat ještě jemnější nuance. A to jak u států pre-ins, tak opt-outs. Uplatněná flexibilní integrace v HMU tak vytvořila poměrně komplikovanou strukturu států, které se liší nejen účastí/neúčastí v eurozóně, ale také způsobem a mírou této neúčasti.²⁰

¹⁹ Srov. SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: Realizace hospodářské a měnové unie v EU*. Str. 142-145.

²⁰ Srov. SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: Realizace hospodářské a měnové unie v EU*. Str. 135-138.

2 Problematika optimálního načasování vstupu ČR do Evropské měnové unie

I přes vysoký stupeň integrace ČR do EU je správné načasování tohoto vstupu natolik závažným rozhodnutím, že vyžaduje soustavnou a dlouhodobou přípravu. Musí totiž být dosaženo efektů, jež naše země očekává.

„Integrace ČR do EU byla oficiálně zahájena 1. února 1995. Tímto dnem vstoupila v platnost Evropská asociační dohoda a začaly být postupně přijímány orgány ČR a ČNB potřebné kroky směřující do EU a EMU. Hlavní cíle a opatření přijímaná státními orgány provádějící hospodářskou politiku a ČNB byly obsaženy v dokumentu pod názvem „Předvstupní ekonomický program“, předaný Evropské komisi v září 2002.“²¹

Tento program, představoval komplexní přípravu ČR na vstup do Hospodářské a měnové unie, s výjimkou zavedení eura, byl platný do vstupu ČR do EU dnem 1. května 2004. Tento předvstupní ekonomický program zahrnuje jak konvergenci reálnou, tak následně konvergenci nominální, i když pro vstup do EU její plnění není pro ČR povinné. Měnové nástroje ČNB jsou dnes již v podstatě kompatibilní s měnovými nástroji ECB.

Především ekonomický program byl vstupem ČR do EU nahrazen „Konvergenčním programem“, jehož hlavním cílem je příprava na vstup do EMU na základě splnění maastrichtských konvergenčních kritérií ústících ke zrušení České koruny jako národní měny a zavedení společné měny eurozóny euro s jednotnou měnovou politikou realizovanou ECB.

Vstupem do eurozóny bude muset ČR zpracovávat „program stability“, který bude zaměřován převážně na udržování zdravých veřejných financí. Začleněním do ekosystému bude ČNB realizovat na svém území měnovou politiku na základě nařízení ECB. Na těchto nařízeních se bude podílet členstvím guvernéra v Řídící radě ECB. V radě bude spolurozhodovat o měnové politice celé eurozóny.

2.1 Harmonogram zavedení eura v České republice

Před vstupem do HMU je nutné stavit jakým způsobem bude euro přijímáno v České republice. Harmonogram zavedení eura je závislý na rozhodnutí vlády České

²¹ Česká republika na cestě ke vstupu do EU. Str. 15.

republiky a České národní banky o termínu vstupu České republiky do systému směnných kurzů ERM II a na schopnosti České republiky plnit dlouhodobě a důvěryhodně maastrichtská kritéria.

Maastrichtská smlouva přesně stanovuje proces přijetí eura, který má pevně definovaný postup, jehož harmonogram je závislý na splnění konvergenčních kritérií, včetně kurzového kritéria, jehož splnění musí předcházet dvouletý úspěšný pobyt měny v systému směnných kurzů ERM II bez devalvací koruny.²²

„Jednotlivé scénáře jsou součástí sekundárního práva EU, konkrétně je vymezuje nařízení 974/98.“²³

Zavedení jednotné měny v České republice bude probíhat podle Národního plánu zavedení eura. Níže uvedený postup počítá s aplikací scénáře jednorázového bezhotovostního i hotovostního zavedení eura, tzv. velký třesk.

Zavedení eura je rozděleno do několika etap.

1. etapa – Do vstupu do ERM II.

- Budou probíhat první přípravy změn spojených se zavedením eura a země bude absolovovat přístupovou proceduru do systému směnných kurzů ERM II s orgány Evropské unie.

2. etapa – Od vstupu do ERM II po rozhodnutí o přijetí ČR do eurozóny (členství v ERM II musí trvat minimálně dva roky).

- Komunikační kampaň, příprava a přijímání legislativních změn, úpravy informačních systémů a podobně. Všechny další kroky jsou podmíněny úspěšným pobytem v ERM II a splněním všech maastrichtských kritérií. Na závěr této etapy dojde k následujícím krokům:
 - K vydání konvergenčních zpráv Evropské komise a Evropské centrální banky (ECB) hodnotící stupeň udržitelné konvergence;
 - k pozitivnímu hodnocení připravenosti České republiky na vstup do eurozóny orgány EU;

²² Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

²³ BRŮŽEK, Antonín, Gabriela SMRČKOVÁ a Martin ZÁKLASNÍK. Evropská měnová integrace a Česká republika. Str.110.

- k vydání doporučení Evropské komise Radě EU na zrušení výjimky pro zavedení eura v ČR;
- k rozhodnutí Rady EU o zrušení výjimky procedurou dle čl. 122 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství;
- k určení přepočítacího koeficientu stanovujícího fixní kurz CZK/EUR Radou EU přibližně půl roku před vstupem do eurozóny.

3. etapa – Mezi rozhodnutím Rady EU o zrušení výjimky pro zavedení eura (a stanovením přepočítacího koeficientu) do dne vstupu do eurozóny.

- Přináší nutnost završení technické přípravy země na vstup do eurozóny
 - zabezpečit potřebné množství eurových bankovek a ražbu mincí pro hotovostní oběh;
 - předzásobit ČNB a komerční banky eurovým oběživem (tzv. frontlanding);
 - zásobit maloobchod eurovým oběživem v rámci sekundárního předzásobení (tzv. subfrontlanding);
 - aplikovat pravidla o povinném duálním označování cen;
 - zajistit přípravu konverze bankomatů a automatů a jiných zařízení fungující na mince nebo bankovky;
 - prohloubit komunikace s důrazem na ochranu spotřebitele.

4. etapa – Po vstupu do eurozóny

- Je třeba:
 - aplikovat pravidla o duální cirkulaci a zajistit stahování národní měny z oběhu a její výměnu za euro;
 - po uplynutí období duální cirkulace koruny a eura pokračovat ve výměně národního oběživa za euro v centrální bance a v komerčních bankách;
 - zajistit dodržování pravidel pro povinné období duálního označování cen;
 - sledovat vývoj cenové hladiny a aplikovat pravidla proti zneužívání eura k navyšování cen;
 - pokračovat v komunikaci a vysvětlování změn plynoucích se zavedení eura.²⁴

²⁴ Srov. Národní plán zavedení eura v České republice. str.13.

3 Konvergenční kritéria

Členské státy EU, které se chtějí vstoupit do eurozóny, musí podle smluvních ustanovení a dodatečných protokolů splnit přesně formulované vstupní podmínky, tzv. konvergenční kritéria.

Koncepčně je vymezila Smlouva o ES (čl. 109j, 104c) a připojené protokoly – Protokol o postupu při nadměrném schodku a Protokol o kritériích konvergence, z dnešního pohledu upravuje tatáž pravidla Smlouva o fungování EU.

„Konvergenční podmínky, sledující konkrétní ekonomické cíle, představují nejen sbližování ekonomik členských států a dodržování konkrétních makroekonomických dat, ale vyjadřují také politický závazek budování HMU a jsou pevně spojeny s politickým systémem EU a s rozhodovacím procesem, který z něj vychází.“²⁵

Otázka, jaké konvergenční podmínky jsou nezbytné pro přechod členských států do třetí etapy HMU, zaujímala ústřední místo při vyjednávání na mezivládní konferenci o měnové unii v Maastrichtu.

Jejich přesná definice, správnost volby právě těchto ekonomických ukazatelů, dodržování ze strany členských států i preciznost při jejich uplatňování jako základního kritéria pro přijetí společné měny se staly otázkou mnoha diskuzí a analýz.

Obecně by měly kritéria zaručit, že státy, které se společně účastní měnové unie, vykazují co možná nejvyšší míru hospodářského sblížení. Kritéria by také měly rozpoznat, zda jednotlivé národní ekonomiky procházejí zdravým vývojem. Tyto okolnosti by měly vytvořit dostatečnou ekonomickou základnu pro stabilitu eura.

Lacina uvádí, že z textu primárního práva ES ve vztahu ke kritériím se dají interpretovat tři principy.

- Za prvé, že přechod k HMU bude pozvolný, i když plynulý (nezbytnost, aby členské státy vůbec byly schopny kritéria splnit).
- Zadruhé, že fixovaný harmonogram vzniku HMU vytvoří tlak na konvergenci (prostředek pro splnění kritérií).
- Zatřetí, že ne všechny členské země vstoupí do HMU v ten samý okamžik (samotný důsledek uplatnění kritérií).²⁶

²⁵ PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmir HELÍSEK. Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika. Str. 150.

²⁶ LACINA, Lubor. Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii. Str.212.

Tyto obecné principy, především o společném vstupu platily při uvedení eura. V současné době je termín zavedení eura v kompetenci národních vlád.

Konvergenčních kritérií je celkem pět.²⁷ Tři z nich jsou měnová – inflační kritérium, úrokové kritérium, kritérium směnného kurzu – a dvě fiskální – rozpočtové kritérium a kritérium zadluženosti. Jako šesté konvergenční kritérium se v tomto případě může zahrnout nutnost právní konvergence: sloučení statutu národních centrálních bank se statuty Evropské centrální banky a Evropského systému centrálních bank.

Přesné vymezení kritérií nalezneme ve Smlouvě o fungování Evropské unie v článku 140.

Konvergenční (maastrichtská) kritéria:

- **Rozpočtový deficit veřejného sektoru nesmí dlouhodobě překročit 3 % HDP. Kritérium se nepovažuje za porušené, pokud je povolená hranice výjimečně a přechodně překročena, nebo když se rozpočtový schodek neustále a výrazně snižuje a přibližuje se stanovené hodnotě tří procent.**
- **Celkový dluh veřejného sektoru nesmí dlouhodobě překročit 60 procent HDP. Kritérium se nepovažuje za porušené, pokud se veřejný dluh dostatečně rychle přibližuje zpět ke stanovené hranici.**
- **Měna musí být udržovaná v povoleném flukтуаčním pásmu mechanismu měnových kurzů (ERM) bez devalvace vůči jiným měnám po dobu dvou let před rozhodnutím o vstupu.**
- **Míra inflace členského státu – měřeno podle spotřebitelských cen – nesmí přesáhnout během jednoho roku před rozhodnutím o jeho vstupu do HMU 1,5 % bodu průměrné inflace tří zemí s nejnižší inflací.**
- **Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb nesmí překročit během jednoho roku před rozhodnutím o vstupu o více než 2 procentní body průměr ve třech cenově nejstabilnějších členských zemích.**

²⁷ Smlouva o ES v článku 109j taxativně definovala pouze čtyři kritéria, což je ovšem způsobeno faktem, že stav veřejných financí je tu pojímán jako jedna podmínka. Jedná se ovšem o splnění dvou ukazatelů, rozpočtovém deficitu a veřejného zadlužení, které byly rozvedeny v článku 104c a specifikovány v Protokolu o postupu při nadměrném schodku, připojeného ke Smlouvě o ES. Proto je vhodné pojímat parametry vstupu do HMU jako soubor celkem pěti kritérií.

Smluvně zakotvená konvergenční kritéria v HMU nekopírují kritéria vymezená teorií optimální měnové oblasti. Jsou odlišná a specifická.

„Teorie optimální měnové oblasti zdůrazňuje potřebu flexibility pracovního trhu, mobility pracovní síly a pružnosti mezd jako důležitých požadavků pro úspěšnou měnovou unii.“²⁸

Maastrichtská kritéria, jak se také neoficiálně označují, byla přijata jako ochrana před inflačními tlaky (inflační kritérium, fiskální kritéria) a ve prospěch celkové stability jednotné měny (měnové a úrokové kritérium).

Od teorie je ovšem do praxe daleko. I když některé státy tyto kritéria neplnily byly v první vlně také součástí zemí, které euro přijaly. V tomto případě se dá tedy hovořit spíše o politických rozhodnutích než o zdravé ekonomické připravenosti země.

3.1 Vhodnost a náročnost kritérií

O tom, zda jsou stanovená kritéria vhodná a zda jsou dostačující pro posouzení homogenity a konvergence v HMU, se rozpoutala po jejich zveřejnění a zakotvení ve Smlouvě o ES vášnivá diskuze.

„V obecné rovině splňují kritéria moderní představu o tom, jak má vypadat stabilní ekonomika. Politické elity i ekonomičtí odborníci se shodnou, že každý stát by měl mít ideálně nízkou inflaci, nízké úroky, nízký dluh, nízký deficit a stabilní měnu. Ovšem EU představuje specifický útvar, na který není možné aplikovat stejná měřítká jako na klasické státy.“²⁹

Sychra uvádí, že zasedání Evropské rady, které se konalo 1. až 2. května 1998 v Bruselu, přijalo doporučení Komise a stanovilo, že 11 členských zemí EU splnilo podmínky pro přijetí společné měny.³⁰

Dle usnesení Rady se vstup do třetí etapy hospodářské a měnové unie (HMU) netýkal Spojeného království, Dánska, Švédska a Řecka. Podkladem pro rozhodnutí byla tzv. konvergenční kritéria pro vstup do třetí fáze HMU obsažená v čl. 121 (bývalý čl. 109j) Smlouvy i založení Evropských společenství a v příložených protokolech.

Zatímco vstup Řecka dočasně znemožnilo neplnění konvergenčních kritérií a Řecko vstoupilo o rok později, Spojené království a Dánsko měly vyjednaný výjimky.

²⁸ LACINA, Lubor. Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii. Str. 225.

²⁹ SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: Realizace hospodářské a měnové unie v EU*. Str. 96.

³⁰ Tamtéž str. 89

Podle protokolu o určitých ustanoveních týkajících se Spojeného království Velké Británie a Severního Irska není Spojené království nuceno přejít do třetí etapy.

Protokol o určitých ustanoveních týkajících se Dánska obsahuje ustanovení, že na Dánsko se vztahuje výjimka, oznámí-li, že se neúčastní třetí etapy.

Dánská ústava vyžaduje referendum před vstupem do třetí etapy. Tato výjimka může být zrušena pouze na dánskou žádost.

V případě Švédska nebyl jeho vstup do EU možný z důvodu jeho neúčasti v systému ERM II a kvůli nesouladu statutu švédské centrální banky s ustanoveními Smlouvy a Statutu ECB. O tomto kritériu jsem se zmiňoval výše v textu.

Na rozdíl o výše zmiňovaného Spojeného království a Dánska nemá žádný z nových členských států vyjednání trvalou výjimku. Podpisem přístupových smluv se nové členské státy zavázaly k budoucímu vstupu do třetí etapy HMU. Přesný termín přijetí společné měny není nikde přesně definován. Ale nové členské země jsou povinny provádět hospodářské politiky takovým způsobem, aby směřovaly k dosažení vysokého stupně konvergence.

Nové členské státy v současnosti mají status členské země s dočasnou výjimkou pro zavedení eura, což znamená, že se po přechodné období neúčastní třetí fáze HMU. Nové členské země však mají po svém vstupu do EU povinnost pravidelně předkládat plán postupu ekonomiky směrem k plnění maastrichtských konvergenčních kritérií v tzv. konvergenčním programu. Jakmile budou schopny splnit konvergenční kritéria, mohou nové členské státy vstoupit do třetí fáze HMU.

Nyní je třeba věnovat se každému kritériu zvlášť.

3.2 Dosažení vysokého stupně cenové stability

Ekonomika, která vykazuje vůči svým víceméně stejně vyspělým obchodním partnerům soustavně vyšší inflaci, je ohrožována ztrátou cenové konkurenceschopnosti. Její stále dražší výrobky pozbývají schopnost soutěžit s levnějšími dovozy a také snižují svoji prodejnost na zahraničních odbytích. Ve znehodnocení domácí měny, které vrací zájem o domácí zboží, proto nejeden ekonom spatřuje konvenční odezvu na prohlubování obchodní nerovnováhy. Ostatně přesně tento účel sledovalo časté přestavování parit v počáteční fázi EMS.

„Země, která v důsledku vyšší inflace ztrácela cenovou konkurenceschopnost, mohla požádat o devalvaci v očekávání, že si tím obnoví schopnost cenové soutěže a zjedná nápravu v deficitní obchodní bilanci.“³¹

Kritérium cenové stability proto nepostrádalo průzračnou ekonomickou logiku. Jelikož členstvím v měnové unii země přichází o možnost napravovat kurzem erozi cenové konkurenceschopnosti, je žádoucí zajistit, aby do měnové unie vstupovaly pouze takové ekonomiky, které nejsou cenové erozi vystaveny. Jinými slovy, kde neexistují systematické rozdíly v mírách inflace, tam ani nedochází k systematickým ztrátám na cenové konkurenceschopnosti, a proto je zbytečné lpět na kurzu jako na nástroji, jenž by měl popsanou chorobu léčit.

Jedna věc je akceptovat určitý princip, druhá pak umět tento princip vtělit do rozumného operabilního pravidla.

Maastrichtská smlouva si s tím poradila takto.

Ta pro uchazeče o členství v měnové unii v jednom svém článku zakotvila povinnost prokázat dosažení vysokého stupně cenové stability, jenž měl být patrný z vývoje míry inflace blízké hodnotám nejvýše tří zemí vykazujících nejlepší výsledky v oblasti cenové stability. Konkretizace tohoto požadavku byla svěřena jednomu z dodatkových protokolů, jenž poskytl následující objasnění: Cenový vývoj musí být udržitelný a průměrná míra inflace sledovaná za období jednoho roku před examinací nesmí překročit o více než 1,5 procentního bodu inflaci dosaženou nejvýše ve třech členských zemích vykazujících nejlepší výsledky z pohledu cenové stability. Inflace je měřena pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelné bázi, který bere v úvahu rozdíly v národních definicích.³²

Uvedená dikce poskytovala již poměrně přímočaré vodítko pro zodpovězení otázky, jakým způsobem bude uchopeno vyhodnocování konvergence na poli inflace.

Srovnatelnost inflačních měr měla být zabezpečena jednotnou metodikou měření spotřebitelských inflací. K tomu účelu Eurostat vyvinul již v roce 1995 tzv. harmonizovaný index spotřebitelských cen (Harmonised Index of Consumer Prices, HICP). Pro potřeby kritéria však nebyly využívány meziroční přírůstky tohoto indexu, nýbrž jeho zprůměrnované hodnoty za dvanáct měsíců. Vyhověno tím bylo podmínce, že posuzována má být inflace za období jednoho roku před examinací.

³¹ DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 160.

³² Srov. Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

Stojí za povšimnutí, že limitní hodnota inflace obdržela podobu pohyblivého cíle, který kopíroval průměrný cenový pohyb. V principu tak bylo možné založit měnovou unii i v období celkově zvýšené inflace.

3.3 Udržitelnost vládní fiskální pozice

Delorsova zpráva potvrdila, že uvedené charakteristiky společného rozpočtu mají po přechodu do Stadia 3 zůstat prakticky nedotčeny a tudíž že i nadále, na rozdíl od představ starší Wernerovy zprávy, těžiště fiskální suverenity se bude nalézat na úrovni členských států. Uvedená východiska pak byla následně posvěcena Maastrichtskou smlouvou. Projekt EMU byl tím postaven před úkol vzájemného soužití centralizované monetární politiky s decentralizovanými národními fiskálními politikami.³³

A to byl v praxi neodzkoušený model, jehož životaschopnost měl zabezpečovat vhodně koncipovaný systém koordinace.

Sychra říká, že se dají uvést se dají mnohá rizika nekoordinovaných národních fiskálních politik, jsou-li jejich původcem velké rozpočtové deficity jedné velké země či většího počtu menších zemí. Za nejzávažnější se obecně považují důsledky pro inflaci. Jelikož spotřeba vlády tvoří důležitou složku agregátní poptávky, od nadměrné rozpočtové expanze, která zesiluje poptávkové tlaky, vede přímá linka k ohnisku inflace. A protože i v měnové unii společná centrální banka bude na rostoucí inflaci reagovat růstem společných úrokových sazeb, důsledky rozpočtové nekázně jednoho či několika jedinců pocítí prostřednictvím zpřísněné měnové politiky všichni ostatní.

Neoblomná je rovněž vazba mezi rozpočtovým deficitem a jeho dluhovým profinancováním. Přitom čím rozevřenější bude mezera mezi výdaji a příjmy vládního sektoru, tím nenasycenější budou požadavky na emisi nového dluhu. A více dluhopisů vnucovaných finančním trhům k držení obyčejně znamená podbízet se vyššími placenými výnosy. Proto i tato linie úvah nakonec končí u zpřísnění měnové politiky, z povahy věci bezrezbytku pro všechny členy měnové unie, s brzdícím vlivem na růst a zaměstnanost.³⁴

V prostředí měnové unie také přestávají působit některé tržní záklopy proti nadměrnému zadlužování. Národní ekonomika, která se vzdala národní měny, se

³³ Srov. DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 153.

³⁴ Srov. SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: Realizace hospodářské a měnové unie v EU*. Str. 140-145.

současně oprostila od rizika prudkého znehodnocení kurzu své měny, jímž finanční trhy příležitostně trestají rozpočtovou neukázněností vlád. Být součástí měnové unie tudíž skýtá možnost schovávat se za rozpočtovou kázeň ostatních a tím praktikovat neférové chování černého pasažéra (free-riding). Na každý pád by případné důsledky individuální nekázně byly rozprostřeny svorně mezi všechny uživatele společné měny, neboť z povahy věci již jen tato měna může být trestána turbulencemi finančních trhů. Podobné kolektivní pykání za cizí hříchy by ovšem nevyhnutelně přibližovalo okamžik rozpadu měnové unie.

Obzvláště překerní situace by nastala v okamžiku, kdyby zadluženost některého člena měnové unie přezrála za udržitelnou mez a navozovala by krizi jeho platební schopnosti. Ve finančně integrovaném prostředí měnové unie se však nedá zabezpečit, aby krize zasáhla pouze hlavního viníka. Náklady by byly vyčíslovány všemi účastníky měnové unie, a to buď formou zvýšených rizikových přírůžek k placeným výnosům z vládních dluhopisů, či prostřednictvím všeobecné ztráty důvěry ve společnou měnu. Proto záchranné finanční injekce na odvrácení platební krize insolventního člena měnové unie by mohly být považovány za únosné ve srovnání s rozvratnými účinky otevřeného průběhu krize. Obavy o osud společné měny by patrně burcovaly k nejrůznějším formám výpomoci, včetně politických tlaků na centrální banku, aby snížila úrokové sazby a tím usnadnila vládě v tísnì obsluhovat její zhoubně vzrostlý dluh. Vedlejším efektem by byla vyšší inflace pro všechny, a proto i další vnitřní pnutí mezi členskými měnové unie.

A právě této situace, které se všichni obávali jsem nyní svědky. Zadluženost Řecka dosáhla takové výše, že již nejsou schopni splácet své dluhy.

„Na pozadí uvedené argumentace Maastrichtská smlouva vyhodnotila rozpočtovou nekázeň jako závažnou hrozbu pro dlouhodobou udržitelnost měnové unie. K tomuto postoji mohly opravňovat letité zkušenosti s chováním některých členů Společenství, kteří nechali nabobtnat svůj dluh do skutečně úctyhodných rozměrů. Proto i obrana proti rizikům nestabilizujících vládních financí byla vedena na několika frontách a projevila se nemalým omezením suverenity národních vlád rozhodovat autonomně o globálních parametrech svého rozpočtového hospodaření.“³⁵

V nynější době probíhají záchranné plány, které mají ambice vytrhnout Řecko z dluhové spirály.

³⁵ DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 162-164.

Důsledky této situaci si v dnešní době umí představit jen málokdo. Ovšem čím dál častěji jsou slyšet hlasy, které říkají, že by Řecko mělo opustit eurozónu.

3.3.1 Zákaz monetárního financování

Signatáři Maastrichtské smlouvy se předně dohodli na zákazu tzv. monetárního financování vlády³⁶ a všech dalších složek vládního sektoru. Dotčené instituce tím ztratily možnost obstarávat si zdroje krytí svých aktiv u centrální banky. Zaslepen tím byl snadno zneužitelný kanál inflačního tisknutí peněz, který by byl jinak otevřen, kdyby centrální banky mohly nebo musely poskytovat vládnímu sektoru přímé úvěry nebo mohly či musely od jeho složek přímo nakupovat jimi emitované cenné papíry. Nehledě nato by nejrůznější formy vynuceného financování vládních institucí znesnadňovaly provádění nezávislé měnové politiky.

„Zákaz monetárního financování byl současně doplněn důležitým liberalizačním prvkem, jenž zakazoval privilegovaný přístup vládního sektoru k finančním zdrojům soukromého sektoru. Svůj výjimkou hlediska obezřetnostní regulace proto musela být ukončena nejrůznější alokační pravidla, která přikazovala finančním institucím umisťovat určitou část svých portfolií do vládních cenných papírů.“³⁷

3.3.2 Procedura při nadměrném schodku

Procedura při nadměrném schodku je obsahem tzv. nápravné větve Paktu stability a růstu. Zahájena je se členskou zemí EU, u které byla zjištěna existence nadměrného deficitu. Této zemi jsou uložena doporučení k nápravě, jejichž plnění sleduje Evropská komise. Ta pak také navrhuje sankce při zjištění, že země nečiní potřebné kroky k odstranění nadměrného deficitu. O doporučeních a sankcích navržených Komisí rozhoduje Rada EU metodou obráceného hlasování.³⁸ Členské

³⁶ Tisknutí více peněz do oběhu.

³⁷ DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 164.

³⁸ Tento způsob hlasování v Radě EU sleduje zvýšení automaticnosti při udělování sankcí, jež jsou obsaženy v proceduře při nadměrném deficitu a proceduře při nadměrné nerovnováze. Původní způsob rozhodování se řídil pravidlem, že sankce navržená Komisí je přijata, pokud se pro návrh vysloví kvalifikovaná většina Rady. Naproti tomu obrácené hlasování znamená, že sankce navržená Komisí je přijata, pokud se proti návrhu nevysloví kvalifikovaná většina Rady. Země, které se sankce týká, se hlasování neúčastní.

země eurozóny mohou být postihovány peněžitými pokutami, nečlenské země eurozóny krácením plateb z Fondu soudržnosti.³⁹

Dle Dědka by procedura při nadměrném schodku vypadala takto.

Procedura při nadměrném schodku

- Rozhodnutí o existenci nadměrném schodku
 - Komise monitoruje fiskální členské země, a to zejména z pohledu rozpočtového a dluhového kritéria EDP.
 - Pokud členská země neplní požadavky některého z kritérií, Komise vyhotoví zprávu, ve které přihlédně ke všem relevantním faktorům. Tuto zprávu Komise může vyhotovit i v případě, domnívá-li se, že existuje riziko vzniku nadměrného schodku.
 - Hospodářský a finanční výbor (EFC) zaujme stanovisko ke zprávě Komise.
 - Pokud se Komise domnívá, že nadměrný schodek v členské zemi již existuje nebo může vzniknout, adresuje své stanovisko Radě.
 - Rada na základě doporučení Komise a podkladů, které dotčená členská země považuje za relevantní, kvalifikovanou většinou hlasů rozhodne, zda nadměrný schodek existuje.
- Vynucování nápravy
 - Pokud Rada rozhodne, že nadměrný schodek existuje, adresuje dotčené členské zemi neveřejné doporučení, aby dosáhla nápravy během stanovené časové lhůty.
 - Pokud Rada zjistí, že členská země nereagovala na její doporučení přijetím efektivních opatření, může toto doporučení zveřejnit.
 - Pokud i nadále členská země nepřistupuje k realizaci doporučení Rady, ta může rozhodnout, že bude požadovat po členské zemi, aby během stanovené časové lhůty přijala opatření, jež by vedla k odstranění nežádoucího stavu. Rada může požádat členskou zemi o předložení zprávy dokumentující její úsilí při nápravě situace.

³⁹ Výkladový slovníček. *Zavedení eura* [online]. 2003 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=P

- Pokud i poté členská země nepodniká kroky k nápravě, Rada se může rozhodnout použít či vystupňovat jedno nebo více následujících opatření:
 - požadovat, aby členská země před vydáním obligací a cenných papírů poskytla radě dodatečné informace,
 - vyzvat Evropskou investiční banku k přehodnocení úvěrové politiky vůči dotčené členské zemi,
 - požadovat po dotčené členské zemi složení neúročeného depozita v odpovídající výši do doby, než nadměrný deficit bude odstraněn,
 - udělit pokutu přiměřené velikosti.

O přijatých rozhodnutích Rady bude informován Evropský parlament.

- Ukončení procedury
 - Rada zruší některá nebo všechna svá předchozí rozhodnutí v návaznosti na své mínění, že nadměrný schodek byl v členské zemi odstraněn. Pokud její dřívější rozhodnutí byla zveřejněna, Rada bezprostředně po zrušení svých rozhodnutí učiní veřejné prohlášení, že nadměrný schodek v dotčené členské zemi již neexistuje.
 - Rada rozhoduje na doporučení komise, a to dvoutřetinovou většinou vážených hlasů s vyloučením zástupce dotčené členské země.⁴⁰

Velikost referenčních hodnot byla uvedena v Protokolu o proceduře při nadměrném schodku, jenž byl připojen k Maastrichtské smlouvě. Podíl deficitu veřejného sektoru na HDP (tzv. deficitu všeobecné vlády) stanoven ve výši 3 % a limit pro podíl veřejného dluhu na HDP (tzv. dluhu všeobecné vlády) byl stanoven na úrovni 60 %.

3.4 Dodržování normálního flukтуаčního rozpětí

Podle Kunešové je idea „bezešvého“ přechodu z existujícího systému pevných kurzů, který připouští příležitostné přestavování centrálních parit, k neodvolatelnému zafixování kurzů, již od dob Wernerovy zprávy k základním stavebním prvkům strategie směřování k EMU. Ani Delorsova zpráva tento aspekt neopomenula. I ona doporučovala postupně zužovat flukтуаční rozpětí a omezovat přestavování parit na

⁴⁰ Srov. DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 165-168.

nezbytné případy, aby provozovaný kurzový mechanismus ERM plynule a téměř nepozorovaně vplul do vod měnové unie.⁴¹

Vlastní text smlouvy obsahoval obecný požadavek, aby uchazeč o členství v EMU udržoval měnový kurz uvnitř normálního fluktuačního rozpětí Evropského měnového systému, a to po dobu alespoň dvou let bez devalvace vůči jakékoli členské zemi. Protokol k Maastrichtské smlouvě uvedenou podmínku zpřesnil sdělením, že uchazečská země musí respektovat normální fluktuační rozpětí bez výrazného pnutí po dobu alespoň dvou let předcházejících examinaci a během tohoto dvouletého období nesmí z vlastní iniciativy devalvovat centrální kurz své měny vůči všem ostatním členským měnám.⁴²

Zájemce o členství v měnové unii musel být především zapojen do společného kurzového mechanismu. Z kontextu dále vyplývá, že normálním fluktuačním rozpětím se rozumí úzké pásmo $\pm 2,25\%$. Tím bylo rovněž řečeno, že měny, které využívají dočasnou výjimku $\pm 6\%$, by měly počítat s tím, že zavčas budou muset do úzkého pásma přestoupit. Testovací období pro prokázání kurzové stability bylo stanoveno v délce dvou let a během této zkušební lhůty parita nesměla jednostranně devalvovat.

3.5 Trvalost konvergence odražená v úrokových sazbách

Stejně jako u předchozích kritérií se hlavní text Maastrichtské smlouvy omezil na zakotvení základního principu, jehož podrobnější objasnění bylo svěřeno doprovodnému protokolu.

Při této dělbě práce smlouva deklarovala, že uchazeč o členství v měnové unii „*musí prokázat trvalost konvergence i trvalost účasti v mechanismu měnových kurzů EMS, která je odražena v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb*“.⁴³ Protokol pak tento požadavek upřesnil způsobem, jenž opisoval konstrukci inflačního kritéria. Neboli stanovil, že „*průměrná velikost dlouhodobých úrokových sazeb nesmí převyšovat o více než 2 procentní body průměrnou velikost těchto sazeb v nejvýše třech členských zemích dosahujících nejlepších výsledků cenové stability. Úrokové sazby mají být zjišťovány*

⁴¹ Srov. KUNEŠOVÁ, Hana. Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy. Str. 215-220.

⁴² Srov. HELÍSEK, Mojmir, Josef ABRHÁM a Mojmir HELÍSEK. Vstup ČR do eurozóny, ERM II a kurzové konvergenční kritérium: ekonomika - měna - hospodářská politika. Str. 9-16.

⁴³ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

*z dlouhodobých vládních obligací nebo srovnatelných cenných papírů při zohlednění rozdílů v národních definicích“.*⁴⁴

Evropská komise na základě doporučení EMI se později rozhodla pro obligace ústřední vlády s reziduální splatností deset let. Právě pro tyto obligace se rozhodla, protože jsou to jedny z nejvýše likvidních cenných papírů. Výnosy z těchto cenných papírů nejsou příliš kontaminovány krátkodobými stabilizačními opatřeními vládních politik.

Podle Dědka bylo určitého tolerančního rozpětí zapotřebí též kvůli konzistenci s rozpětím kurzového kritéria. Neboli pokud byl tržním kurzům umožněn pohyb v mantinelech povoleného flukтуаčního pásma, potom v souladu s podmínkou nekryté úrokové parity bylo nutné tržům též umožnit, aby mohly promítat očekávání kurzových změn do odpovídající velikosti úrokových diferencíálů. Nastavené parametry +2 % u úrokového kritéria a $\pm 2,25$ % u kurzového kritéria nicméně vytvářely určitá omezení.⁴⁵

Na adresu úrokového kritéria bylo vznášeno nejvíc kritiky za nadbytečnou duplicitu. Je možné tvrdit, že sblížování výnosových hladin státních dluhopisů bude od určitého okamžiku odrážet sílící přesvědčení trhů, že daná země se stane součástí měnové unie. Protože však podle Maastrichtské smlouvy o věrohodnosti termínu pro začlenění země do měnové unie rozhodují vstupní požadavky inflačního, fiskálního a kurzového kritéria, dá se usuzovat, že úrokové kritérium jenom komplexně odráží mínění trhů o schopnosti daného uchazeče dostát nárokům neúrokových kritérií. Neboli že funguje pouze jako naleštěné zrcadlo, které také nesděljuje nic vlastního, nýbrž jen zobrazuje odraz něčeho cizího.

Což ovšem nesnižuje význam takto zprostředkované informace, neboť zrcadla jsou užitečná právě tím, že umožňují pohlédnout na věci, které se nedají vidět přímo.

3.6 Nezávislé postavení centrální banky

Pozornost, jež bývá upřena na kritéria makroekonomické stability, často zastiňuje ještě jeden balíček požadavků, jehož splněním Maastrichtská smlouva podmínila členství v měnové unii. A tím je povinnost pro každou uchazečkou zemi zakotvit ve svém právním řádu nezávislé postavení centrální banky.

⁴⁴ DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru 173.

⁴⁵ Srov. DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str.178-180.

Vedle čtyř ekonomických kritérií se tak dá hovořit ještě o pátém maastrichtském kritériu. Tentokrát ale legislativním.

Jako u většiny klíčových aspektů měnové integrace se také nad principem nezávislosti centrální banky musel zprvu odehrát názorový střet.

Pro řadu členských zemí v čele s Francií, ale i Velkou Británií, byla představa neprostupné zdi mezi vládou a centrální bankou něčím cizorodým v institucionálním uspořádání demokratické společnosti.

Politická tradice těchto zemí vyházel z argumentační pozice, že demokraticky zvolené vlády mají nedělitelnou odpovědnost za hospodářskou politiku, jíž je měnová politika významnou a neoddělitelnou součástí.

Dědek uvádí, že zde byla německá politická tradice, která byla hluboce ovlivněná hyperinflací a fašistickou vládou na začátku 20. let minulého století. Německý model nezávislé Bundesbanky byl postaven na předpokladu, že udržitelný hospodářský růst vyžaduje oporu v cenové stabilitě. Tuto stabilitu může trvale zabezpečovat pouze důvěryhodná centrální banka. A dále, že důvěryhodnost měnové autority je propojena s její nezávislostí na politickém cyklu.⁴⁶

Tento model ostatně také dlouhodobě prokazoval svoji historickou převahu. Německá marka se stala synonymem pevné a vysoce důvěryhodné měny. Na německé hospodářství se pohlíželo jako na lokomotivu evropského hospodářského růstu. Když proto na přelomu 80. a 90. let byla oživena debata o institucionálním zázemí budoucí společné měnové politiky, Německo postavilo koncept nezávislé centrální banky jako vzor hodný následování a o žádném jiném uspořádání nehodlalo diskutovat.

„Dosažení dohody nakonec bylo jednodušší než se zprvu zdálo. Z poskytování nezávislosti centrálním bankám se stal celosvětový trend. Bylo to především podporou rostoucí obliby tzv. cílování inflace jako svébytného režim měnové politiky.“⁴⁷

Nezávislá ECB však nedávala smysl bez stejně nezávislých národních centrálních bank. Tyto banky dohromady utváří Evropský systém centrálních bank. Proto všem členským zemí Společenství Maastrichtská smlouva uložila, aby v průběhu stádia 2 daly svůj právní řád do souladu se statutem ESBC. A to bez ohledu na to, zda se stanou či nestanou součástí chystané měnové unie. Pouze Velká Británie si z této obecné povinnosti vyjednala výjimku.

⁴⁶ Srov DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 185.

⁴⁷ Tamtéž Str. 186.

Podle Dědka je koncept nezávislosti potom tvořen množstvím příznaků, které zákon buď povinně vyjmenovává, nebo které naopak má zákon zakázáno vyjmenovávat.

Příznaky nezávislosti maastrichtského typu.

- Přízračná je již hierarchická formulace cílů centrální banky. Maastrichtská smlouva vyžaduje jasné konstatování, že hlavním cílem centrální banky je pečovat o cenovou stabilitu. Teprve na druhém místě, není-li cenová stabilita ohrožena, může měnová politika přihlížet k obecné hospodářské politice vlády či celého Společenství. V tomto ohledu se postavení ESCB liší od amerického Federálního rezervního systému, který má povinnost sledovat dva rovnocenné cíle: cenovou stabilitu a plnou zaměstnanost. ESCB si navíc může sám upřesnit obsah pojmu „cenová stabilita“.
- Nezávislé rozhodování centrální banky dále spočívá v tom, že zákon stanoví, kdo může být členem jejího nejvyššího orgánu. Respektive kdo jím být nemůže, ať je to člen vlády či jiného exekutivního tělesa, zástupce delegovaný politickými stranami či parlamentem. Je přípustné, aby se pověřený člen vlády účastnil rozpravy o měnové politice, avšak výhradně bez možnosti hlasovat. Ze zákonů některých členských zemí musela být odstraněna doložka o dominanci (overriding clause), která umožňovala přítomnému zástupci vlády oddálit platnost měnového rozhodnutí, jež centrální banka přijala.
- Mezi důležité atributy nezávislosti patří ochrana centrální banky před politickými tlaky. Pro tento účel zákon musí předně stanovit pevnou délku mandátu členů vedení centrální banky, který by neměl být kratší než pět let. Obsahovat musí rovněž vyčerpávající výčet důvodů, pro které lze tyto osoby odvolat. Obvykle se uvádí nezpůsobilost vykonávat funkci a vážné pochybení. Rozhodnutí o odvolání musí být soudně přezkoumatelné. Za prohřešek proti nezávislosti není považováno znovuzvolení do vrcholového vedení centrální banky, ačkoli v tomto případě lze mít pochybnosti o nezávislém vztahu staronového kandidáta vůči orgánu, který o jmenování rozhoduje.
- Právní norma, která má garantovat nezávislé postavení centrální banky při provádění měnové politiky, musí také obsahovat obligatorní dvojici zákazů. Tím prvním je zákaz pro vládu či jinou exekutivní a politickou instituci

adresovat centrální bance instrukce a pokyny v oblasti její působnosti. Centrální banka má pak zakázáno takové instrukce a pokyny vyžadovat.

- Centrální banka si sama schvaluje svůj rozpočet, což patří mezi významné atributy finanční nezávislosti.
- Vyvažujícím prvkem nezávislosti centrální banky je zákonná povinnost tzv. skládání účtů (accountability). Ta obvykle obnáší pravidelné zpovídání parlamentu z provádění měnové politiky a z rozpočtového hospodaření. I zde lze však nalézat důležité pojistky proti omezování nezávislosti. Parlament nesmí vyslovit nedůvěru centrální bance např. tím, že odmítne přijmout předkládanou zprávu. Tuto zprávu může mít na vědomí, případně si vyžádat její doplnění.
- Národní legislativa musí v neposlední řadě zabezpečit integraci národní centrální banky do Evropského systému centrálních bank. Pro národní centrální banku z toho plyne povinnost vykonávat instrukce ECB či výkonu těchto instrukcí nijak nebránit.⁴⁸

Z uvedeného výčtu příznaků nezávislého postavení centrálních bank je patrné, že se jedná o strukturovaný pojem, který se navíc v čase vyvíjí ve snaze nalézt vyváženou proporcii mezi volností rozhodování a zpětnou demokratickou kontrolou.

Můžeme říci, že tomto ohledu Maastrichtská smlouva zakomponovala do institucionální struktury Společenství nadnárodní měnovou autoritu obdařenou bezesporu vysokou mírou nezávislosti.

Při vědomí toho, že statut ESBC byl přijat mezistátní dohodou, která lze změnit pouze souhlasem všech signatářů, můžeme tvrdit, že míra nezávislosti je jedna z nejvyšších na světě.

⁴⁸ Srov. DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru. Str. 184-186.

4 Důvody existence konvergenčních kritérií

Podmínky, které země musí splnit před vstupem do HMU, se neomezují jenom na oblast monetární (kritérium inflace a dlouhodobých úrokových sazeb), ale zasahují také do realizace fiskální politiky daných zemí. Omezení maximální přípustné výše hrubého veřejného dluhu a veřejného deficitu však opět souvisí se snahou o omezení rizika vysoké inflace a nestability země, která usiluje o vstup do měnové unie.

Země s vysokým zadlužením (např. Itálie, Řecko nebo Španělsko) mají tendenci snižovat svůj veřejný dluh a náklady s ním spojené (splácením úroků z veřejného dluhu) v reálném vyjádření prostřednictvím neočekávaného zvyšování cenové hladiny (růstu inflace).

Dalším důvodem pro stanovení kritérií i pro oblast veřejných financí je skutečnost, že země s vysokou úrovní veřejného dluhu čelí většímu riziku nesplacení svých závazků.

Smlouva obsahuje v čl. 103 ustanovení, že „*Společenství neodpovídá za závazky ani nepřebírá závazky ústředních vlád, regionálních nebo místních orgánů nebo jiných veřejnoprávních subjektů nebo podniků veřejného práva kteréhokoli členského státu.*“⁴⁹ Bez dostatečné finanční kázně veřejných sektorů v členských zemích však není toto ustanovení po vzniku HMU dostatečné. Nepřímé náklady, které by v souvislosti s nestabilitou vyvolanou bankrotem členské země měnové unie vznikly, by nesli všichni členové využívající jednotnou měnu. Z výše uvedených poznatků vyplývá, že regulace fiskální politiky prostřednictvím konvergenčních kritérií veřejného dluhu a veřejného deficitu byla postavena na logických obavách z inflace a nestability, které by z nedisciplinovanosti v této oblasti mohly vzejít.

Praktickou ukázkou těchto obav je současný stav eurozóny, především situace s řeckou ekonomikou.

Co se ovšem týká konkrétní výše sledovaných ukazatelů, hledají se argumenty pro stanovení referenční hodnoty ukazatele hrubého veřejného dluhu na právě 60 % HDP, resp. referenční hodnoty ukazatele 3 % HDP u kritéria veřejného deficitu, velmi obtížně.

Hodnoty kritérií (vykazované zeměmi usilujícími o vstup do HMU těsně před zahájením třetí etapy) ukazují, že podíl veřejného dluhu na HDP se u většiny zemí

⁴⁹ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

pohyboval nad stanovenou referenční hodnotou, v případě některých zemí (Itálie, Řecko, Belgie) dokonce hodnoty veřejného dluhu přesáhly 100 % HDP těchto zemí.

Lacina uvádí, že překročení 60 % hranice podílu veřejného dluhu na HDP však automaticky neznamena neplnění fiskálního konvergenčního kritéria veřejného dluhu. V těchto situacích je možné použít výjimku, který v případech, kdy „*poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu překročí doporučovanou hodnotu (Stanovenou v protokolu o postupu při nadměrném schodku jako 60% HDP)*“, se považují požadavky na rozpočtovou kázeň za splněné, pokud „*se tento poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučované hodnotě*“.⁵⁰

Stanovení referenční hodnoty kritéria veřejného deficitu se odvíjelo jednak od problematicky stanovené hranice platné při veřejný dluh (60 %) a předpokládaného nominálního růstu ekonomiky. Maximální hodnota veřejného deficitu byla stanovena tak, aby při předpokládaném 5 % ročním nominálním růstu HDP nemohlo dojít ke zhoršení celkového hrubého veřejného dluhu (60 % HDP). Základem pro vymezení fiskálních konvergenčních kritérií se tak stal tzv. „*přístup fiskální udržitelnosti, dávající do vztahu tempo růstu ekonomiky, míru inflace a nominální úrokové sazby*“.⁵¹

Je zřejmé, že až teprve pod hrozbou nesplnění konvergenčních kritéria veřejného deficitu dokázala většina členských zemí snížit své rozpočtové schodky pod stanovenou hranici 3% HDP.

Tato referenční hodnota nutná pro stabilizaci ukazatele veřejného dluhu byla stanovena na základě předpokladu, že nominální růst ekonomiky dosáhne meziročně 5 %.

Řada členských zemí HMU měla během posledních let problém dosáhnout předpokládané hodnoty nominálního růstu HDP, která by jim umožnila stabilizovat úroveň jejich veřejného dluhu při 3 % veřejného deficitu. Eurozóna jako celek tak ve sledovaném období překročila 5 % hranici ekonomického růstu pouze v roce 2000 (5,2 %).

Splnění posledního kritéria – kritéria stability měnového kurzu, má zabránit zemím, které vstupují do HMU, provést těšně před vstupem do měnové unie nominální devalvací domácí měny, díky níž by došlo ke zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky

⁵⁰ LACINA, Lubor. Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii. Str. 235.

⁵¹ Tamtéž.

dané země.⁵² Současně udržení měnového kurzu v rámci flukuačního rozpětí prokazuje svou schopnost udržet stabilitu své měny ve vztahu ke společné měně a potažmo i prokázat dostatečnou sladěnost ekonomiky členského státu s ostatními zeměmi alespoň po referenční období dvou let.⁵³

⁵² Předpokládejme, že měnový kurz české koruny před vstupem České republiky do třetí fáze HMU činí 30Kč/euro. Pokud by Česká republika provedla těšně před trvalý zafixováním měnových kurzů devalvaci domácí měny o 100%, kurz by byl v okamžiku vstupu do měnové unie zafixován na hodnotě 60Kč/euro. Ceny exportu z České republiky uváděné v eurech by se snížily o 50%. Česká republika by si tak, díky skutečnosti, že zafixování měnových kurzů je trvalé, zvýšila svou konkurenceschopnost oproti ostatním zemím HMU na poměrně dlouhé období.

⁵³ Srov. LACINA, Lubor. Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii. Str. 232-240.

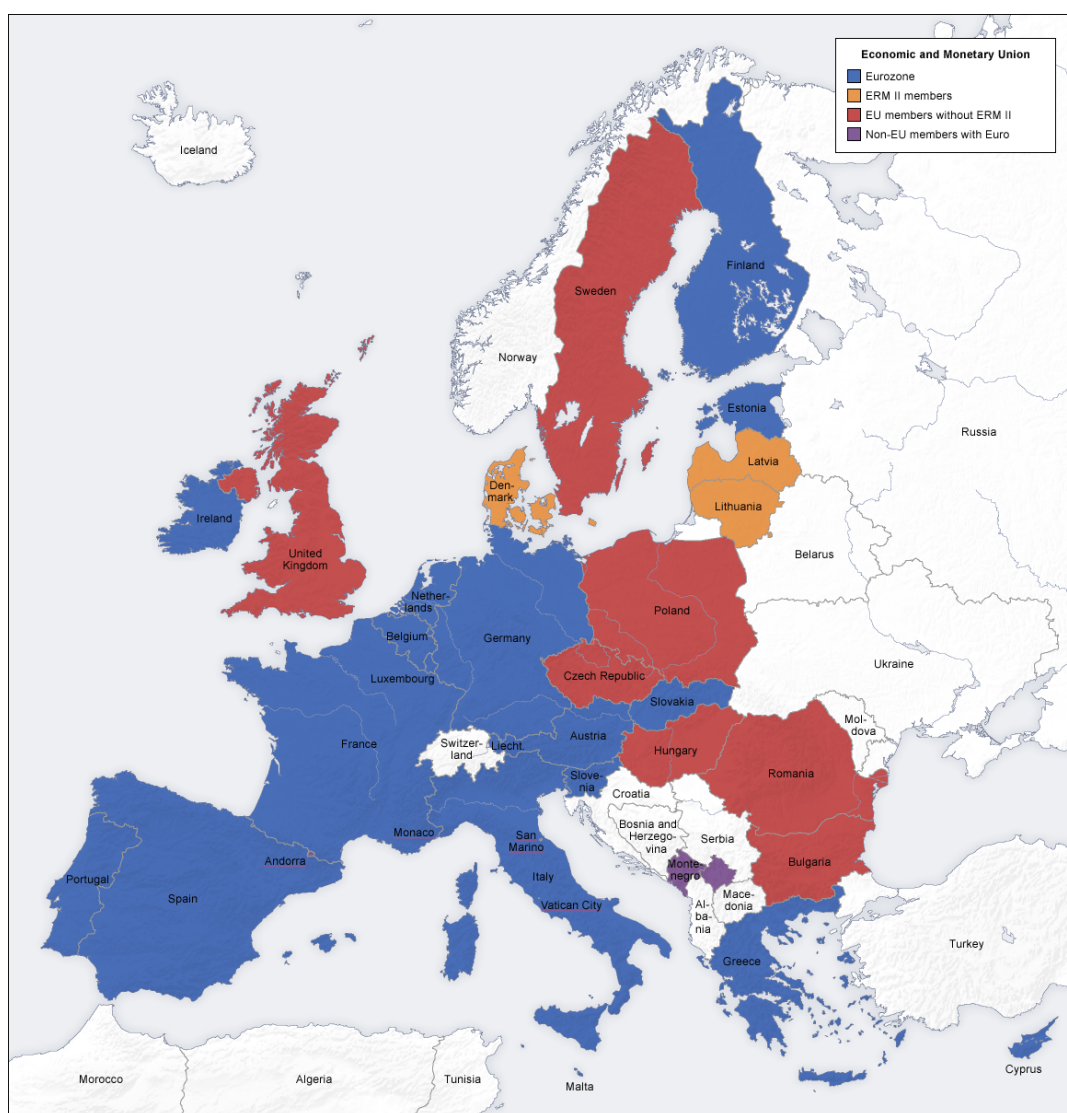
5 Plnění maastrichtských kritérií v České republice

Při vstupu do Evropské unie se Česká republika s dalšími přistupujícími zeměmi zavázala, že přijme jednotnou evropskou měnu – euro.

Před tímto krokem – přijetí jednotné měny, je nutné splnit maastrichtská konvergenční kritéria, kterým se věnuji ve své bakalářské práci.

V současné době je euro oficiálním platidlem v 17 z 27 států Evropské unie (těchto 17 států tvoří eurozónu) a v šesti dalších zemích mimo EU.⁵⁴

Pro přehled uvádím obrázek č. 1, který znázorňuje současný stav.

Obrázek č. 1: Země používající euro⁵⁵

⁵⁴ Na základě dohod s Evropskou unií používají euro jako svou měnu Monako, San Marino a Vatikán. Euro zavedly s ohledem na existenci měnové unie s Francií (v případě Monaka), respektive s Itálií (v případě San Marina a Vatikánu). Dalšími zeměmi platícími eurem jsou Andorra, Kosovo, Černá Hora. The euro outside the euro area. European Commission [online]. [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/world/outside_euro_area/index_en.htm

Jednotlivá konvergenční kritéria jsou uvedena v předchozích kapitolách.

Nadále bych se věnoval každému zvlášť a zhodnotil jejich plnění v České republice a jiném vybraném státu Evropské unie.

Za tento stát, se kterým budu srovnávat Českou republiku, jsem si zvolil Maďarsko.

Maďarsko přistoupilo do Evropské unie stejně jako Česká republika – 1. května 2004. A stejně jako na Českou republiku se na Maďarsko vztahuje Rozhodnutí Rady o nadměrném schodku.

Plnění konvergenčních kritérií budu hodnotit za referenční období, které jsem si zvolil s ohledem na aktuálnost, od roku 2011 do března 2012.

Pro větší historický přehled u každého z kritérií uvádím data od přistoupení do Evropské unie – rok 2004 do současnosti.

5.1 Dosažení vysokého stupně cenové stability

Článek 140 odst. 1 první odrážka Smlouvy vyžaduje, aby jednotlivé členské státy splnily následující kritérium: *„dosažení vysokého stupně cenové stability patrné z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.“*⁵⁶

Takto definuje kritérium Smlouva o Evropské unii.

Článek 1 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence, na který se odkazuje v článku 140 Smlouvy, stanoví, že: *„kritérium cenové stability, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 první odrážce Smlouvy o fungování Evropské unie, znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.“*⁵⁷

⁵⁵ Přijetí eura. In: Wikipedie [online]. 2012 [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Přijetí_eura

⁵⁶ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

⁵⁷ Srov. Konvergenční zpráva: Květen 2012 [online]. Frankfurt am Main: Evropská centrální banka, 2012. str. 9.

Inflace se měří pomocí HICP, který byl zaveden pro účely hodnocení konvergence v oblasti cenové stability na srovnatelném základě.

Ve sledovaném období dosáhla referenční hodnota pro kritérium cenové stability úrovně **3,1 %**.

Tato hodnota byla vytvořena přičtením 1,5 procentního bodu k neváženému aritmetickému průměru inflace měřené HICP ve Švédsku (1,3 %), v Irsku (1,4 %) a ve Slovinsku (2,1 %).⁵⁸

V České republice dosáhla průměrná inflace v referenčním období měřená pomocí HICP úrovně **2,7 %**, což je pod referenční hodnotou pro kritérium cenové stability ve výši 3,1%.

V Maďarsku dosáhla dvanáctiměsíční průměrná inflace měřená stejnou metodou úrovně **4,3 %**, což je výrazně nad referenční hodnotou 3,1 % pro kritérium cenové stability.

Dostupné prognózy předních mezinárodních institucí očekávají, že se inflace v České republice bude v letech 2012-2013 pohybovat mezi 3,1 a 3,5 % v roce 2012 a mezi 1,9 a 2,2 % v roce 2013. Prognózy proinflačních rizik jsou spojeny s vyšším než očekávaným růstem cen komodit, a to zejména celosvětových cen ropy a potravin.

Stejně prognózy od předních mezinárodních institucí (EUROSTAT a OECD) očekávají, že v Maďarsku inflace v roce 2012 zrychlí na úroveň mezi 4,3 a 5,5 % a v roce 2013 oslabí mezi 2,9 a 3,9 %.

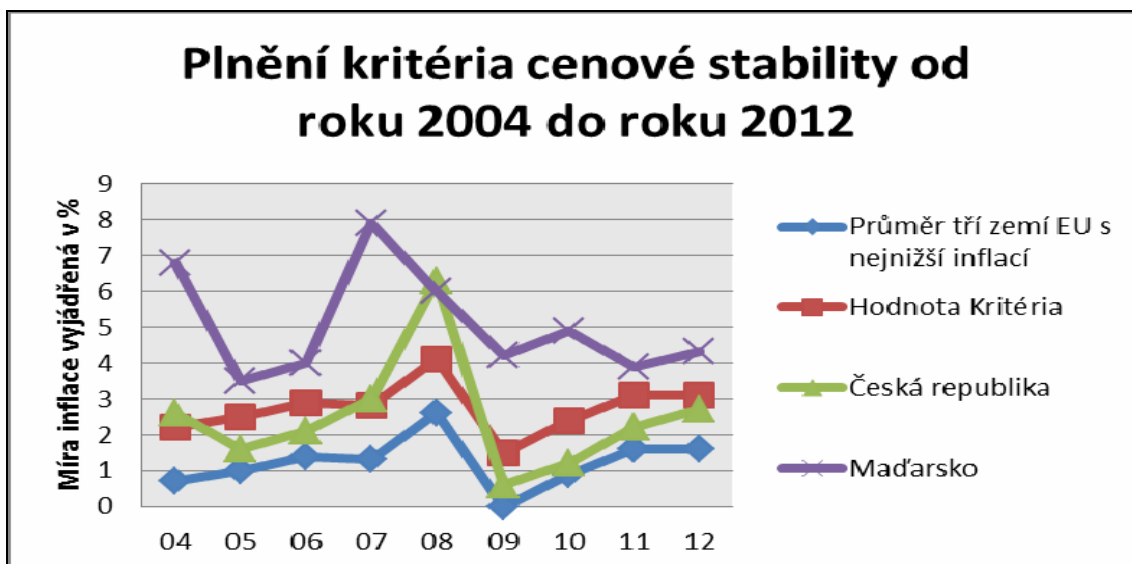
Pro komplexní přehled zde uvádím hodnoty od vstupu do EU tj. od roku 2004 do současnosti.

Tabulka 1: Plnění kritéria cenové stability od roku 2004 do roku 2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Průměr tří zemí EU s nejnižší inflací	0,7	1	1,4	1,3	2,6	0	0,9	1,6	1,6
Hodnota Kritéria	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,5	2,4	3,1	3,1
Česká republika	2,6	1,6	2,1	3	6,3	0,6	1,2	2,2	2,7
Maďarsko	6,8	3,5	4	7,9	6	4,2	4,9	3,9	4,3

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

⁵⁸ Zdroj dat: OECD, EUROSTAT.

Graf 1: Plnění kritéria cenové stability od roku 2004 do roku 2012

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

Z uvedených dat v grafu je patrné, že Česká republika v plnění tohoto kritéria dlouhodobě vykazuje větší ukázněnost než Maďarsko.

Na vývoj inflace v České republice je třeba pohlížet v kontextu cyklických fází, kterými ekonomika za poslední desetiletí prošla. Tempo růstu spotřebitelských cen v České republice do roku 2003 celkově klesalo, následně se pohybovalo většinou mezi 1,6 a 3% až do konce roku 2007, kdy začalo opět zrychlovat. Poté, co v roce 2008 dosáhla inflace své maximální hodnoty, v roce 2009 výrazně klesla. Od té doby postupně rostla a v roce 2011 dosáhla 2,1%.

Meziroční tempo růstu spotřebitelských cen v Maďarsku kolísalo mezi 3,5 a 7,9%. Hlavní vliv na volatilitu v dlouhodobém vývoji inflace měly v tomto období časté změny nepřímých daní a regulovaných cen.

5.2 Udržitelnost vládní fiskální pozice

Článek 140 odst. 1 druhá odrážka Smlouvy vyžaduje, aby jednotlivé členské státy splnily následující kritérium: „*dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavů veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 126 odst. 6.*“⁵⁹

Článek 2 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence, na který se odkazuje v článku 140 Smlouvy, stanoví, že: „*kritérium stavu veřejných financí, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 druhé odrážce uvedené smlouvy, znamená, že v době šetření se na členský stát*

⁵⁹ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

nevztahuje rozhodnutí Rady čl. 126 odst. 6 uvedené smlouvy o existenci nadměrného schodku.“

Článek 126 Smlouvy stanovuje postup při nadměrném schodku. Podle článku 126 odst. 2 a 3 smlouvy musí Evropské komise vypracovat zprávu, pokud členský stát EU nesplňuje požadavky dodržování rozpočtové kázně, a to zejména pokud:

- Poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu překročí referenční hodnotu (stanovenou v Protokolu o postupu při nadměrném schodku jako 3 % HDP), ledaže by:
 - buď poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě,
 - nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a zároveň poměr zůstal blízko referenční hodnotě.
- Poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu překročí referenční hodnotu (Stanovenou v Protokolu o postupu při nadměrném schodku jako 60 % HDP), ledaže se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě.⁶⁰

Na Českou republiku i na Maďarsko se v současnosti vztahuje rozhodnutí Rady EU o existenci nadměrného schodku.

V referenčním období vykázalo saldo rozpočtu vládních institucí v České republice schodek ve výši **3,1 % HDP** a v Maďarsku **4,3 % HDP**, tedy v obou zemích nad referenční hodnotou **3 %**.

Poměr hrubého veřejného dluhu k HDP činil v České republice **41,2 % HDP**, což je úroveň nižší než **60%** referenční hodnota.

Poměr hrubého veřejného dluhu k HDP činil v Maďarsku **80,6 % HDP**, což je výrazně nad **60 %** referenční hodnotou.

Prognóza Evropské komise pro rok 2012 předpokládá snížení poměru schodku k HDP na 2,9 % a zvýšení poměru veřejného dluhu k HDP na 43,9 % v České republice a pro Maďarsko předpokládá, že cíl pro rozpočtový schodek ve výši 2,5 % bude splněn a poměr veřejného dluhu k HDP bude snížen na 78,5%.

Pokud jde o další fiskální faktory, poměr rozpočtového schodku v roce 2011 nepřekročil poměr veřejných investic k HDP. Česká republika i Maďarsko musí v roce

⁶⁰ Srov. Konvergenční zpráva: Květen 2012 [online]. Frankfurt am Main: Evropská centrální banka, 2012. str. 10-11.

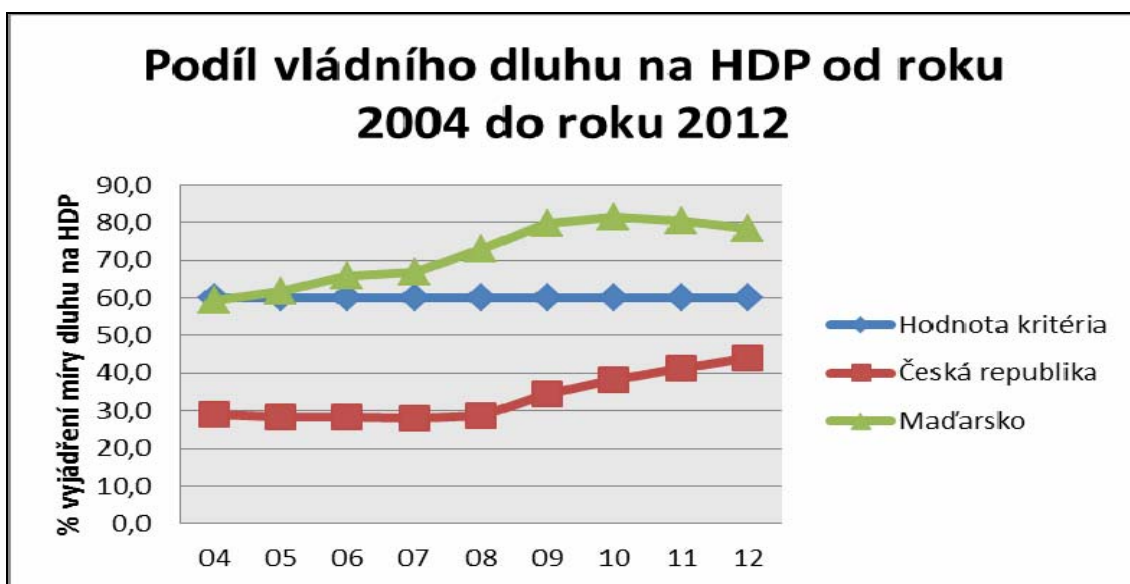
2013, a následujících obdobích zajistit udržitelné snížení rozpočtového schodku pod 3 % referenční hodnotou v souladu s požadavky postupu při nadměrném schodku.

Zde je nutné uvést dvě tabulky a dva grafy: pro deficit veřejných rozpočtů a pro podíl vládního dluhu na HDP.

Tabulka 2: Udržitelnost veřejných financí – podíl vládního dluhu na HDP od roku 2004 do roku 2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hodnota kritéria	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Česká republika	28,9	28,4	28,3	27,9	28,7	34,4	38,1	41,2	43,9
Maďarsko	59,5	61,7	65,9	67,0	73,0	79,8	81,4	80,6	78,5

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

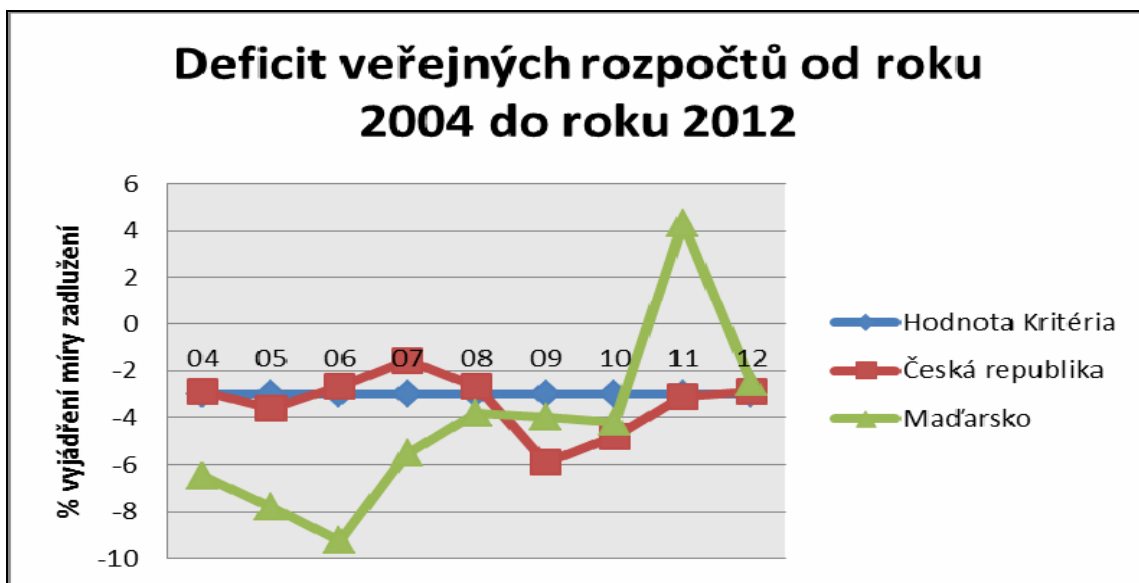
Graf 2: Udržitelnost veřejných financí – podíl vládního dluhu na HDP od roku 2004 do roku 2012

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

Tabulka 3: Udržitelnost veřejných financí - deficit veřejných rozpočtů

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hodnota Kritéria	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Česká republika	-2,9	-3,6	-2,7	-1,6	-2,7	-5,9	-4,8	-3,1	-2,9
Maďarsko	-6,5	-7,8	-9,2	-5,5	-3,8	-4	-4,2	4,3	-2,5

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

Graf 3: Udržitelnost veřejných financí - deficit veřejných rozpočtů

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

Výrazný výkyv Maďarska v roce 2011 byl zapříčiněn převodem penzijních aktiv ze soukromých penzijních fondů do státního pilíře.

Jelikož Evropská unie požaduje udržitelnou míru konvergence, není proto možné pro Maďarsko považovat toto kritérium za splněné. Prognóza na rok 2012 vykazuje hluboký propad.

5.3 Dodržování normálního flukтуаčního rozpětí

Článek 140 odst. 1 třetí odrážka Smlouvy vyžaduje, aby jednotlivé členské státy splnily následující kritérium: „*dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči euru.*“⁶¹

Článek 3 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence, na který se odkazuje v čl. 140 odst. 1 Smlouvy, stanoví, že: „*kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 Smlouvy, znamená, že členský stát alespoň po dobu dvou let před šetřením dodržel flukтуаční rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl*

⁶¹ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

směnný kurz vystaven silným tlakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči euru.“

Hodnocení stability směnného kurzu vůči euru se zaměřuje na to, zda se směnný kurz pohyboval blízko centrální parity v ERM II, zároveň však bere v úvahu faktory, které mohly vést k jeho apreciaci. To odpovídá přístupu použitím v minulosti.

V průběhu referenčního období se Česká koruna ani Maďarský forint neúčastnily mechanismu ERM II a obchodovaly se v pružném kurzovém režimu.

Směnný kurz České koruny vůči euru vykazoval po většinu sledovaného období poměrně vysokou míru volatility, zatímco krátkodobé úrokové diferenciály vůči tříměsíční sazbě EURIBOR⁶² byly v roce 2010 malé a ve druhé polovině roku 2011 dosáhly záporných hodnot a během tříměsíčního období končícího v březnu 2012 dosáhly 0,2 %.

Z dlouhodobější perspektivy byl v březnu 2012 jak reálný efektivní směnný kurz české koruny, tak její reálný dvoustranný kurz vůči euru mírně nad úrovní odpovídajících desetiletých historických průměrů.

Vyhodnocení plnění kritéria stability měnového kurzu je možné teprve poté, co česká měna a maďarský forint vstoupí do kurzového mechanismu ERM II a bude stanovena centrální parita obou měn k euru.

5.4 Trvalost konvergence odražení v úrokových sazbách

Článek 140 odst. 1 čtvrtá odrážka Smlouvy vyžaduje, aby jednotlivé členské státy splnily následující kritérium: „*stálost konvergence dosažené členským státem, na který se vztahuje výjimka, a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů, která se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb.*“⁶³

Článek 4 Protokolu č. 13 o kritériích konvergence, na který se odkazuje v článku 140 Smlouvy, stanoví, že: „*Kritérium konvergence úrokových sazeb, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 čtvrté odrážce uvedené smlouvy, znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než dva procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se*

⁶² The Euro Interbank Offered Rate - evropská mezibankovní nabídková sazba. Úroková sazba, za kterou si banky navzájem poskytují úvěry na evropském mezibankovním trhu.

⁶³ Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.“

Během referenčního období od roku 2011 do března 2012 byl průměrná úroveň dlouhodobých úrokových sazeb v České republice **3,5 %**, tedy výrazně pod **5,8 %** referenční hodnotou pro kritérium úrokových sazeb.

Oproti tomu v Maďarsku byla během referenčního období průměrná úroveň dlouhodobých úrokových sazeb **8,0 %**, tedy výrazně nad referenční hodnotou 5,8 % pro konvergenční kritérium úrokových sazeb.

Dlouhodobé úrokové sazby v České republice od svého vrcholu 5,5 % v červnu 2009 v posledních letech mírně, i když nerovnoměrně klesají, přičemž výnosy z dluhopisů vykazují určitou volatilitu, která se projevuje i v dalších zemích v kontextu krize státních dluhopisů v eurozóně.

Na konci referenčního období dosahovaly dlouhodobé úrokové sazby v České republice rovněž úrovně 3,5 %.

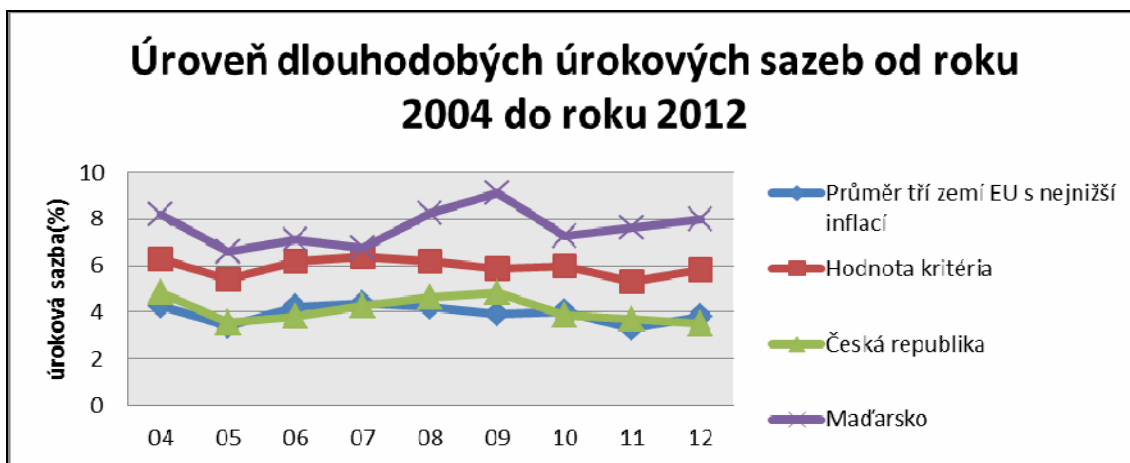
V Maďarsku na konci roku 2011 a na začátku roku 2012 výrazně vzrostly dlouhodobé úrokové sazby. Následně klesly a na konci referenčního období byly na úrovni 8,7%.

Přehled plnění kritéria dlouhodobých úrokových sazeb od roku 2004 do roku 2012.

Tabulka 4: Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb od roku 2004 do roku 2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Průměr tří zemí EU s nejnižší inflací	4,3	3,4	4,2	4,4	4,2	3,9	4	3,3	3,8
Hodnota kritéria	6,3	5,4	6,2	6,4	6,2	5,9	6	5,3	5,8
Česká republika	4,82	3,54	3,8	4,3	4,63	4,84	3,88	3,71	3,5
Maďarsko	8,19	6,6	7,12	6,74	8,24	9,12	7,28	7,64	8

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

Graf 4: Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb od roku 2004 do roku 2012

Zdroj dat: OECD, EUROSTAT

5.5 Stav hospodářské konvergence

Při porovnávání souladu s kritérii konvergence je základním faktorem udržitelnost, protože konvergence nesmí mít krátké trvání a musí být dlouhodobá.

5.5.1 Česká republika

Pro vytvoření prostředí podporující udržitelnou konvergenci v České republice je mimo jiné nutné udržovat měnovou politiku zaměřenou na cenovou stabilitu, zlepšit domácí fiskální rámec a provádět komplexní a důvěryhodnou fiskální konsolidaci.

Zmíněná konsolidace vyžaduje zavádět další opatření nad rámec těch, která již byla schválena v rozpočtu na rok 2012, a ve střednědobém výhledu pokračovat v obezřetné výdajové politice. Kromě toho je nezbytné, aby se Česká republika vypořádala s širším spektrem úkolů v oblasti hospodářské politiky.

České právní předpisy nespĺňují veškeré požadavky týkající se nezávislosti centrální banky, zachování mlčenlivosti, zákazu měnového financování a právní integrace do Eurosystemu.⁶⁴

Česká republika je členským státem EU s dočasnou výjimkou pro zavedení eura, a musí tudíž splňovat všechny požadavky podle článku 131 Smlouvy.

⁶⁴ Srov. Konvergenční zpráva: Květen 2012 [online]. Frankfurt am Main: Evropská centrální banka, 2012. str. 72

5.5.2 Maďarsko

Vytvoření prostředí podporujícího udržitelnou konvergenci v Maďarsku, brání mimo jiné absenci provádění měnové politiky zaměřené na stabilitu, včetně stabilního institucionálního prostředí, které udržuje důvěru trhů v úplnou nezávislost centrální banky.

I když ve střednědobém výhledu počítá se strukturální fiskální konsolidací, po dvou letech uvolňování fiskální orientace je navíc třeba, kromě úplného zavedení strukturálních reforem schválených v roce 2011, již nyní identifikovat opatření, a to zejména od roku 2013.

Maďarské právní předpisy nespĺňují veškeré požadavky týkající se nezávislosti centrální banky⁶⁵, jednotného způsobu psaní eura a právní integrace do Eurosystemu.

Maďarsko je členským státem EU s dočasnou výjimkou pro zavedení eura, a musí tudíž splňovat všechny požadavky podle článku 131 Smlouvy.

⁶⁵ Srov. Konvergenční zpráva: Květen 2012 [online]. Frankfurt am Main: Evropská centrální banka, 2012. str . 82-83.

Závěr

Práce je členěna na pět kapitol, které ve stručnosti obsahují krátkou historii vytváření společné hospodářské a měnové unie, důvody existence konvergenčních kritérií a popis každého z nich.

Cílem práce bylo vyhodnocení plnění konvergenčních kritérií v České republice a následně porovnání výsledků plnění v České republice se stavem v Maďarsku v referenčním období rok 2011 do března 2012.

Konvergenční kritéria zavedla Evropská unie při vytváření Hospodářské a měnové unie a měly napomáhat ke zdravému vývoji společné ekonomiky.

Nově přistoupiví členové v roce 2004 se zavázali tyto kritéria splnit a díky tomu byli vyzváni k přijetí společné měny.

Plnění těchto kritérií vyhodnocuje Evropská centrální banka a je povinna minimálně jednou za dva roky vydat tzv. Konvergenční zprávu, kde vyhodnocuje připravenost jednotlivých ekonomik.⁶⁶

Česká republika ani Maďarsko nejsou schopny v současné době přijmout jednotnou evropskou měnu.

Zkoumáním stavu obou ekonomik, z hlediska konvergenčních kritérií jsem došel k závěru, že Česká republika je lépe připravena přijmout jednotnou evropskou měnu – euro. Cenová stabilita (inflace), průměrná úroveň dlouhodobých úrokových sazeb jsou v lepší kondici v České republice a zadlužení vládního sektoru je na nižší úrovni taktéž v České republice. Maďarský forint ani Česká koruna nespádají do ERM II a na obě země se vztahuje Rozhodnutí Rady o nadměrném schodku a jsou nutné další legislativní změny požadované Smlouvou.

Dalším zevrubnějším zkoumáním daného tématu, by bylo vhodné konkretizovat důvody nadměrného zadlužení obou zemí a stanovit konkrétní kroky, jak ozdravit veřejné rozpočty.

Jako další téma se jeví vhodné zhodnotit situaci v eurozóně jako celku, navrhnout další kroky pro zadlužené země a další směřování eurozóny, přičemž za důležité považuji přezkoumání systému, kdy ve společné hospodářské unii rozhoduje o své fiskální politice každý stát zvlášť. Bylo by rozumné hledat řešení této problematiky a nastínit možnost, kdy by některé oblasti řešila celá Unie jako celek.

⁶⁶ *Konvergenční zpráva: Květen 2012* [online]. Dostupné z: <http://www.ecb.eu/pub/pdf/conrep/cr201205cs.pdf>

Anotace

Jména a příjmení autora:	Michal Cinkl
Instituce:	Moravská vysoká škola Olomouc
Název práce v českém jazyce:	Konvergenční kritéria v Maastrichtské smlouvě a jejich plnění v České republice
Název práce v anglickém jazyce:	The Convergence Criteria in the Treaty of Maastricht and their Implementation in the Czech Republic
Vedoucí práce:	Ing. Jolana kvíčalová
Počet stran:	59
Počet příloh:	0
Rok obhajoby:	2012
Klíčová slova v českém jazyce:	Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva, konvergenční kritéria, Česká republika, Maďarsko
Klíčová slova v anglickém jazyce:	The Treaty on European Union (The Maastricht Treaty), convergence criteria, Czech Republic, Hungary

Hlavním tématem předkládané práce jsou konvergenční kritéria obsažená ve Smlouvě o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) a vyhodnocení jejich plnění v České republice za období od roku 2011 do března 2012. Práce se zabývá i historickým vývojem hospodářské a měnové unie a důvody vytyčení jednotlivých kritérií. V závěru porovnává plnění jednotlivých kritérií v České republice se stavem v Maďarsku.

The presented study deals with the Convergence Criteria contained in the Treaty of the European Union (the Maastricht Treaty) and evaluates their fulfilment in the Czech Republic within the covered period from 2011 until March 2012. The study also concentrates on the historical development of the Economic and Monetary Union and on the reasons for setting up the certain Criteria. At the end of the study, there is a comparison of the fulfilment of the Criteria in the Czech Republic with the situation in Hungary.

Použitá literatura a prameny

BALDWIN , Richard; WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace*. Praha : Grada, 2007. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

BRŮŽEK, Antonín. *Evropská měnová unie a Česká republika*. Praha: Oeconomica, 2004, 29 s. Aktuální otázky světové ekonomiky. ISBN 80-245-0820-6.

BRŮŽEK, Antonín, Gabriela SMRČKOVÁ a Martin ZÁKLASNÍK. *Evropská měnová integrace a Česká republika*. Praha: Velryba, 2007, 197 s. ISBN 978-808-5860-191.

Česká republika na cestě ke vstupu do EU. 1. vyd. Praha: CERGE, 1999, 249 s. Studie Světové banky o státu. ISBN 80-862-8631-2.

DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Praha: C.H. Beck, 2008, 260 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-076-8.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s. ISBN 978-807-3252-236.

HELÍSEK, Mojmír, Josef ABRHÁM. *Euro v ČR z pohledu ekonomů: ekonomika - měna - hospodářská politika*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 206 s. ISBN 978-807-3801-823.

HELÍSEK, Mojmír, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. *Vstup ČR do eurozóny, ERM II a kurzové konvergenční kritérium: ekonomika - měna - hospodářská politika*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, 172 s. ISBN 978-807-4080-005.

KUNEŠOVÁ, Hana. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, xviii, 319 s. ISBN 80-717-9455-4.

LACINA, Lubor. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Praha: C. H. Beck, 2007, 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.

MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce*. Praha: Oeconomica, 2006, 269 s. ISBN 80-245-1053-7.

Národní plán zavedení eura v České republice. [Praha]: Ministerstvo financí ČR, 2007. 82 s. ISBN 978-80-85045-35-2.

PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. *Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: Krigl, 2010, 206 s. ISBN 978-80-86912-39-4.

SMITS, René. *The European Central Bank: institutional aspects*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Boston: Kluwer Law International, c1997, 803 s. International banking and finance law, v. 5. ISBN 90-411-0686-3.

SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: realizace hospodářské a měnové unie v EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 291 s. ISBN 978-80-210-5082-2 (BROŽ.).

ŠREIN, Zdeněk. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Přeproc. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, 398 s. ISBN 978-807-4140-778.

Internetové zdroje

The euro outside the euro area. *European Commission* [online]. [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/world/outside_euro_area/index_en.htm

EUROPEAN MONETARY INSTITUTE (EMI) [online]. [cit 2012-05-26]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=3057>

Evropské země používající euro jako svou měnu. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:European_union_emu_map_en.png

Konvergenční zpráva: Květen 2012 [online]. Frankfurt am Main: Evropská centrální banka, 2012, 2012-05-30 [cit. 2012-06-04]. ISSN 1725-9592. Dostupné z: <http://www.ecb.eu/pub/pdf/conrep/cr201205cs.pdf>

Přijetí eura. In: Wikipedie [online]. 2012 [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Přijetí_eura

Smlouva o Evropské unii [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf

Výkladový slovník. Zavedení Eura [online]. 15. června 2003 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D

Výkladový slovníček. *Zavedení eura* [online]. 2003 [cit. 2012-05-02]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=P

Treaty of Nice [online]. [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: <http://www.docstoc.com/docs/9424708/TREATY-OF-NICE---Online>

Seznam zkratek

Evropská centrální banka	ECB
Evropská měnová jednotka	ECU
Evropský měnový institut	EMI
Mechanismus směných kurzů	ERM
Evropské společenství	ES
Evropská unie	EU
Harmonizovaný index spotřebitelských cen	HICP
Hospodářská a měnová unie	HMU
Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	OECD

Seznam obrázků

Obrázek č.1	Země používající euro	40
-------------	-----------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka č.1	Plnění kritéria cenové stability od roku 2004 do roku 2012	42
Tabulka č.2	Udržitelnost veřejných financí – podíl vládního dluhu na HDP od roku 2004 do roku 2012	45
Tabulka č.3	Udržitelnost veřejných financí - deficit veřejných rozpočtů	45
Tabulka č.4	Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb od roku 2004 do roku 2012	48

Seznam grafů

Graf č.1	Plnění kritéria cenové stability od roku 2004 do roku 2012	43
Graf č.2	Udržitelnost veřejných financí – podíl vládního dluhu na HDP od roku 2004 do roku 2012	45
Graf č.3	Udržitelnost veřejných financí - deficit veřejných rozpočtů	46
Graf č.4	Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb od roku 2004 do roku 2012	49